

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİNDE ERGENLERİN ALGILANAN
SOSYAL DESTEK İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA
DURUMLARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Özen DUMAN TANRIVERDİ

TEMMUZ 2017

TRABZON

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİNDE ERGENLERİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK
İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA DURUMLARININ
İNCELENMESİ**

Özen DUMAN TANRIVERDİ

Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde

"YÜKSEK LİSANS TEZİ"

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24/08/2017

Tezin Savunma Tarihi : 24/07/2017

Tez Danışmanları: Yrd. Doç. Dr. İlknur KAHRİMAN

Prof.Dr. Yavuz ÖZORAN

TRABZON-2017

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitü
Müdürlüğü

KABUL VE ONAY

Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı yüksek lisans programı çerçevesinde Prof.Dr.Yavuz ÖZORAN'ın tez danışmanlığı ve Yrd. Doç. Dr. İlknur KAHRİMAN ikinci tez danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Özen DUMAN TANRIVERDİ tarafından hazırlanan "Ordu İli Akkuş İlçesinde Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi " başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 24/07/2017 gün ve 13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Unvanı Adı Soyadı

BAŞKAN

Prof.Dr.Yavuz ÖZORAN

İmza

Unvanı Adı Soyadı

Yrd.Doç.Dr.Osman YILDIZLAR

İmza

Unvanı Adı Soyadı

Yrd.Doç.Dr.Nilgün ULUTAŞDEMİR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr.Mehmet TÜFEKÇİ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisansımın gerek ders yılı sürecinde gerek tez aşamasında her türlü desteğini üzerimden eksik etmeyen, her zaman her koşulda gecesini gündüzüne katarak bana destek olup bu süreci atlatmamda yardımcı olan anlayışlarıyla sabırlarıyla her daim arkamda olan canım annem Neriman DUMAN'a ve can eşim hayat arkadaşım Mahir TANRIVERDİ'ye; ve en önemlisi bu süreçte manevi desteğini hep hissettiğim bana güç veren yaşama sebebim olan can damarım kızım Eylül Eren'e; bu başarıyı sadece varlığıyla yanımda olmayan ama beni gördüğüne ve hissettiğine inandığım saygıdeğer canım ciğerim babama ve başarıma destek olan sevgili kardeşlerim İlknur DUMAN ve Sezen DUMAN'a sonsuz teşekkür ederim..

Tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunun tüm aşamalarında bana destek veren, uğraş gösteren ve büyük bir sabırla tezimin mükemmel olması için gecesini gündüzüne katarak ilgi, desteğini ve emeğini esirgemeyen engin bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım Sn. Yrd. Doç. Dr. İlknur KAHRİMAN'a ve Sn. Prof. Dr. Yavuz ÖZORAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Özen DUMAN TANRIVERDİ

Trabzon- 2017

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Ordu İli Akkuş İlçesi'nde Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi" başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Yrd. Doç. Dr İlknur KAHRİMAN ve Prof. Dr. Yavuz ÖZORAN'ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Özen DUMAN TANRIVERDİ

Tarih:

İmza:

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
KABUL VE ONAY	I
ÖNSÖZ	II
TEZ BEYANNAMESİ	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar DİZİNİ	VI
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Zorbalık Kavramı ve Tanımı.....	4
2.2. Zorbalık Türleri	4
2.3. Akran Zorbalığında Anne-Baba İlişkileri	5
2.4. Akran Zorbalığında Akran İlişkileri	6
2.5. Akran Zorbalığı ile Okul Ortamının İlişkisi	7
2.6. Akran Zorbalığında Öğretmen İlişkileri	8
2.7. Akran Zorbalığı Cinsiyet İlişkisi.....	10
2.8. Akran Zorbalığı Yaş İlişkisi.....	10
2.9. Akran Zorbalığında Yer Alan Öğrencilerin Özellikleri	11
2.10. Akran Zorbalığında Psikolojik ve Fiziksel Gelişim	14
2.11. Akran Zorbalığı ve Sosyal Destek.....	16
3. GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	18
3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi	18
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	18
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	18
3.4. Verilerin Toplanması.....	18
3.4.1. Veri Toplama Araçları.....	19

3.4.1.1. Kişisel Bilgi Formu	19
3.4.1.2. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği.....	19
3.4.1.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.....	20
3.5. Araştırmanın Etik Boyutu	21
3.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı.....	21
3.7. Verilerin Değerlendirilmesi	21
4. BULGULAR	22
4.1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bulgular	22
4.2. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Akran Zorbalığına Maruz Kalma Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	27
4.3. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Akran Zorbalığı Uygulama Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	43
4.4. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	56
5. TARTIŞMA	68
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
7. KAYNAKÇA.....	82
ÖZGEÇMİŞ.....	
EKLER.....	

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımları	22
Tablo 2. Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımları	22
Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları	23
Tablo 4. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları	23
Tablo 5. Öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre dağılımları	23
Tablo 6. Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları	24
Tablo 7. Öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre dağılımları	24
Tablo 8. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına göre dağılımları	24
Tablo 9. Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilere göre dağılımları	25
Tablo 10. Öğrencilerin aile yaşam durumlarına göre dağılımları	25
Tablo 11. Okula mazeretsiz olarak sık sık devamsızlık yapma durumları	25
Tablo 12. Öğrencilerin okulu sevme durumlarına göre dağılımları	26
Tablo 13. Öğrencilerin en çok izledikleri televizyon programlarına göre dağılımları	26
Tablo 14. Öğrencilerin en çok tercih ettikleri bilgisayar oyunlarına göre dağılımları	26
Tablo 15. Öğrencilerin boş zamanlarında yaptıkları etkinliklere göre dağılımları	27
Tablo 16. Öğrencilerin okuldaki başarı durumlarına göre dağılımları	27
Tablo 17. Akran zorbalığına maruz kalma ölçeği alt boyutları ve toplam puan ortalamalarının karşılaştırılması	27
Tablo 18. Okuduğu okula göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	28
Tablo 19. Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	29
Tablo 20. Yaşa göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	30
Tablo 21. Cinsiyete göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	31

Tablo 22. Annenin eğitim düzeyine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	32
Tablo 23. Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	33
Tablo 24. Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	34
Tablo 25. Babanın çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	35
Tablo 26. Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	36
Tablo 27. Anne babanın birliktelik durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	37
Tablo 28. Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	38
Tablo 29. Okulu sevme durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	39
Tablo 30. En çok izlediği televizyon programına göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	40
Tablo 31. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	41
Tablo 32. Başarı durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	42
Tablo 33. Akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının dağılımı.....	43
Tablo 34. Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	43
Tablo 35. Okuduğu okula göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	44
Tablo 36. Yaşa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	45

Tablo 37. Cinsiyete göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	46
Tablo 38. Annenin eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	47
Tablo 39. Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	48
Tablo 40. Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	49
Tablo 41. Babanın çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	50
Tablo 42. Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	51
Tablo 43. Anne babanın birliktelik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	52
Tablo 44. Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	53
Tablo 45. Okulu sevme durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	53
Tablo 46. En çok izlediği televizyon programına göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	54
Tablo 47. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	55
Tablo 48. Başarı durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	56
Tablo 49. Algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının dağılımı (n=747)	56
Tablo 50. Sınıf düzeylerine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	57
Tablo 51. Okuduğu okula göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	58

Tablo 52. Yaşa göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	59
Tablo 53. Cinsiyete göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	60
Tablo 54. Annenin eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	60
Tablo 55. Annenin çalışma durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	61
Tablo 56. Babanın eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	61
Tablo 57. Babanın çalışma durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	62
Tablo 58. Ailenin ekonomik durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	62
Tablo 59. Anne babanın birliktelik durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	63
Tablo 60. Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	63
Tablo 61. Okulu sevmeye durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması	64
Tablo 62. En çok izlediği televizyon programına göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	65
Tablo 63. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	66
Tablo 64. Başarı durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	67
Tablo 65. Algılanan sosyal destek, akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama ölçekleri arasındaki ilişki	67

Yüksek Lisans Tezi
ÖZET
ORDU İLİ AKKUŞ İLÇESİNDE ERGENLERİN ALGILANAN SOSYAL DESTEK
İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA DURUMLARININ
İNCELENMESİ

Özen DUMAN TANRIVERDİ

Avrasya Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Hemşirelik Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. İlknur KAHRİMAN
Prof. Dr. Yavuz ÖZORAN
2017, 118 (Tez Sayfa), 6 (Ek Sayfalar)

Amaç: Araştırma, ergenlerin sosyo-demografik özelliklerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama durumlarına etkisini belirlemek ve algılanan sosyal destek düzeyi ile akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Araştırma, Ordu İli Akkuş ilçesindeki dört lisede eğitim görmekte olan toplam 747 öğrenci ile yürütüldü. Tanımlayıcı tipte yapılan bu araştırmanın verileri “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”, “Ergen [Akran] Zorbaliğını Belirleme Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplandı. Çalışmanın yapılabilmesi için gerekli kurum ve etik kurul izinleri alındı.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının $16,6 \pm 1,20$ yıl olup %30,8’inin 16 yaşında, %52,1’inin erkek olduğu belirlendi. Araştırmada akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları ile ergenlerin cinsiyet, okul türü, ailenin ekonomik durumu, anne ve babanın birliktelik durumu, okulu sevmeye durumu, tercih edilen bilgisayar oyunu ve okul başarısı arasında anlamlı fark olduğu saptandı. Algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalma ($r=-,206$; $p=0.000$) ve akran zorbalığı uygulama ($r=-,129$; $p=0.000$) ölçek puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulundu.

Sonuç: Araştırmada algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama düzeylerinin azaldığı görüldü.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, ergen, sosyal destek, hemşirelik, akran zorbalığı,

Master Thesis
ABSTRACT
THE STUDY INTO ADOLESCENTS' CONDITIONS OF PERCEIVED SOCIAL
SUPPORT AND PEER BULLYING IN DISTRICT OF AKKUŞ, CITY OF ORDU
Özen DUMAN TANRIVERDİ
Avrasya University
Institute of Medical Sciences
Nursing Department Supervisor:
Assistant Professor İlknur KAHRİMAN
Prof. Dr. Yavuz ÖZORAN
2017, 118 Pages, Appendix, 6 (If available)

Objective: The study was conducted in a descriptive way so as to determine the effects of adolescents' socio-demographic features on exposure to peer bullying and performing of peer bullying, and to examine the relationship between the perceived level of social support with exposure to peer bullying and performing of peer bullying.

Method: The study was conducted with a total of 747 students being educated in 4 high schools in the district of Akkuş, city of Ordu. This is a descriptive study that the data of the study was collected through the help of "Multi Dimensional Scale of Perceived Social Support", "Determination scale of Adolescent [peer] Bullying", and "Personal Information Form". Necessary approvals of institutions and research ethics committee were received.

Findings: The mean age of the students of this study was 16,6 ($\pm 1,20$) years old. The % 30.8 percente of the students was 16 years old. And the % 52.1 percente of students were male. In the study, a significant difference was detected between the average scores taken from the scale of exposure and performing of peer bullying and the adolescents' gender, type of school, economic condition of family, togetherness of mother and father, loving school, preferred computer game, and scool success.

A negative significant relationship was found between the scale scores of perceived social support and exposure to peer bullying ($r=,206$; $p=0.000$) and performing peer bullying ($r=,129$; $p=0.000$).

Result: It was found out that; the more the perceived social support level increases, the more the levels of exposure to and performing of peer bullying decreases.

Key Words: Bullying, adolescent, social support, nursery, peer bullying

1. GİRİŞ

Zorbalık; bilinçli bir şekilde başkalarına sözel saldırı, fiziksel taciz veya baskı yoluyla zarar verme davranışıdır. Amerikan Ulusal Okul Hemşireliği Derneğine göre ise zorbalık; bir ya da birden fazla çocuğun başka bir çocuğu, tekrarlayıcı bir şekilde, bilinçli olarak, algılanan veya gerçek güç ile, sözlü ve/veya sözsüz, fiziksel ve duygusal istismarıdır [1]. Zorbalık işyerinde, okulda veya farklı ortamlarda olabilir. Zorbalıkta; saldırganlığa, hakaret edici davranışlara ve gücün kötüye kullanımına sık rastlanılmaktadır [2]. Saldırganlık davranışının bir çeşidi olan zorbalık kavramında; zarar verici veya rahatsız edici eğilimin olduğu, güçlü olanın saldırırken, güçsüz olan ile aralarında güç dengesizliğinin olduğu saptanmıştır [3]. Zorbalıkta baskın olan birey taciz ve eziyetle sürekli olarak daha zayıf olan üzerinde strese sebep olmaktadır [4, 5].

Akran zorbalığı ise birçok öğrencinin yaygın olarak yaşadığı [6], iki akran arasında incitmekten öteye varan ve süreklilik gösteren olumsuz davranışlar şeklinde [7]. Aynı yaş veya denk kişiler arasında zorbanın, kurbanı göre her hangi bir anlamda daha güçlü olması ile ortaya çıkar ve süreklilik gösterir. Dolayısıyla münferit veya tekrarı söz konusu olmayan olaylar bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Diğer taraftan okullarda yaşanan akran zorbalığı; okulların güvenli kurumlar olmasının ve öğrencilerin toplumsal güvenliklerinin sağlanmasının önünde engel teşkil eden önemli bir sorundur [8, 9].

Son yirmi yıldır çocukların eğitim nedeniyle bir arada bulunduğu okullarda yaşanan ve gelişimsel süreci olumsuz etkileyen zorbalık eylemleri ilgi odağı olmuştur [10]. Bu konuda yapılan araştırmalarda çocuklarda küçük yaşlarda doğrudan agresyon daha fazla izlenirken, ergenlik döneminde dolaylı agresyonun arttığı saptanmıştır. Diğer taraftan erkek çocuklarda daha çok korkutma ve fiziksel zorbalık gibi doğrudan eylemler izlenirken; kız çocuklarının daha çok dedikodu ve ortamdaki dışlama gibi dolaylı yöntemleri kullandığı görülmektedir [11].

Zorbalık davranışları sözlü, fiziksel ve ilişkisel olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir. İsim takmak, tehdit, alay, iğneleyici ve onur kırıcı konuşmalar, küçük düşürmek, hakaret etmek gibi davranışlar sözlü zorbalık olarak değerlendirilirken; yumruk atmak, tükürmek, çelme takmak, vurmak gibi davranışlar fiziksel zorbalık olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan dedikodu yapmak, kişisel eşyalara zarar vermek, düşmanca bakışlar, gruptan

dışlamak, yok saymak ve görmezden gelmek gibi davranışlar ise ilişkisel zorbalık olarak değerlendirilmektedir [12].

Son yıllarda yapılan çalışmalarda akran zorbalığı ile depresyon arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bu çalışmalarda zorbalarda ve zorbalığa maruz kalanlarda depresyon belirtilerinin yüksek olduğu saptanmıştır [13]. Akran zorbalığı ile depresyon arasındaki ilişkiyi gösteren bir başka kanıt da bu duruma katılan çocuklarda öz kırım sıklığının arttığıdır [14].

Okullarda zorbalığa maruz kalan çocuklarda kısa ve uzun dönemde ciddi etkilenmelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Kısa dönemde okuldaki kurallara uymama, devamsızlık, depresyon ve intihar eğilimi ve sosyal ilişkilerde bozulma görülürken; uzun dönemde ise kişilik yapısında bozulma, depresyon, benlik saygısında azalma ve arkadaş ilişkilerinde bozulma olduğu görülmektedir [15].

Zorbalık davranışının bu duruma maruz kalanlar dışında, bu tür davranışlara karışan veya tanık olanlar üzerinde de uzun süreli olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Zorbalık, kişinin erken yaşlardaki suç eğilimi olarak düşünülebilir. Çünkü erken yaşlarda bu tür davranışlar sergileyen çocukların ilerleyen dönemlerde gasp, silah taşıma, tecavüz ve soygun gibi çok daha ciddi suçlara eğiliminin arttığı görülmektedir [12]. Yapılan çalışmalarda ilköğretimde dört ve üzerinde zorbalık olayına karışan çocukların ilerleyen dönemlerde suça eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Zorbalık yapan erkek çocukların 24 yaşına geldiklerinde %35-40'ının iki-üç defa, %60'ının ise en az bir defa yasal suç işledikleri saptanmıştır [16]. Ayrıca zorba davranışlar sergileyen çocuklarda erken yaşlarda sigara ve içki içme, okula devamsızlık, akademik başarıda azalma, kötü arkadaş gruplarına girme, yetenek ve kapasitelerinin altında işlerde çalışma gibi durumların ortaya çıktığı görülmektedir [12]. Diğer taraftan zorbalığın fiziksel etkileri [kırık, morluk, yaralanma gibi] kolaylıkla fark edilebilirken; psikolojik etkileri ancak uzun dönemde ve ruhsal bozukluklar ile kendini göstermektedir [17].

Zorbalık üzerine yapılan araştırmalara dünyada 1970'li yıllarda başlanırken, bu konu ile ilgili çalışmalara ülkemizde ancak 2000'li yıllarda başlanmıştır [18]. Farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda okullarda zorbalık oranlarının %8 ile %70 arasında değiştiği görülürken [8]; Türkiye'deki öğrencilerin de diğer ülkedeki sonuçlara benzer şekilde %4,6

ile %72,4 arasında zorba ya da kurban olduğu saptanmıştır [19]. Türkiye ve dünyada farklı ölçme araçları kullanılarak yapılan değişik çalışmalarda kurbanların oranı %5 ile %26, zorbaların oranı %2 ile %17, zorba/kurbanların oranı ise %2 ile %24 arasında saptanmıştır [20, 21-24]. Pişkin'in yaptığı çalışmada okula giden her üç öğrenciden birinin zorbalığa maruz kaldığı [25], Kapıcı'nın çalışmasında ise ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa giden öğrencilerin %40'ının en az bir kez akran zorbalığı ile karşılaştığı saptanmıştır [26]. Uludağlı ve Uçanok'un çalışmasında ise çalışmaya alınan grubun yaklaşık yarısının son bir yıl içinde en az bir defa fiziksel bir kavga içinde yer aldığı saptanırken; öğrencilerin %9,3'ünün kurban, %7,6'sının zorba ve %6,4'ünün zorba/kurban olduğunu tespit edilmiştir [23]. Farklı araştırmalarda zorbalık olayına dahil olma oranları ABD'de %30 [27], Kanada'da %21 [28], İtalya'da ilköğretimde %28, ortaöğretimde %42 [29], Türkiye'de ise farklı iki araştırmada %23 [30] ve %22,9 [31] olarak saptanmıştır.

Sonuç olarak bu kadar önemli bir konu ve sorun hakkında ülkemizde daha önce birçok araştırma ve çalışma yapılmasına karşın; farklı yerleşim bölgelerindeki tablonun daha iyi tespit edilebilmesi ve daha önceki araştırmalara göre yaşanan değişimlerin takip edilebilmesi için yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca yönelik olarak yapmış olduğumuz bu çalışmamızın amacı; ergenlerin zorbalığa maruz kalma sıklığını, öğrencilerin zorbalık olayı içindeki işlevlerini ve bunların demografik değişkenlerden etkilenme durumunu, ayrıca algılanan sosyal destek durumu ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Zorbalık Kavramı ve Tanımı

Farklı kültürlerde ve eğitim seviyelerinde gözlenebilen zorbalık geçmişte çocuklarda yanlış yetişmenin doğal sonucu olarak düşünülmüştür [32]. Olweus'un yapmış olduğu tanımlamaya göre ise bir veya daha fazla öğrencinin birden fazla kez kasıtlı olarak tekrarlanan olumsuz davranışına maruz kalan öğrenci kurban, mevcut durumda zorbalık olarak tanımlanmaktadır [33]. Zorbalığın temel özellikleri; taraflar arasında güç dengesizliğinin olması, bu gücün kasıtlı olarak kötüye kullanılması ve zorbalığın tekrarlanmasıdır [34-36].

Dünya genelinde 1970'lerden itibaren önemli bir sorun olarak algılanan akran zorbalığı konusunda; yapılan araştırmalarla olayın tüm taraflarını yani; öğrencileri, öğretmenleri, aileleri ve yöneticileri içine alacak çözüm stratejileri geliştirilmeye çalışılmıştır [37-39].

2.2. Zorbalık Türleri

Zorbalık türleri kendi içinde sözel, fiziksel, duygusal, ilişkisel ve cinsel içerikli zorbalıklar olarak sınıflanabilir. Fiziksel saldırganlık vurma, itme gibi kişiye fiziksel olarak zarar veren ve canını acıtan saldırılar için kullanılırken; alay etme, küfür, hakaret ve isim takma gibi davranışları içeren saldırganlık türüne ise sözel zorbalık denmektedir. Ayrıca birey hakkında dedikodu çıkarma, gruptan dışlama gibi davranışlarla bireyin sosyal ilişkilerine zarar vermeyi hedefleyen davranışlar ilişkisel (sosyal) zorbalık olarak değerlendirilirken, kişiyi küçük düşürme, aşağılama gibi davranışlara duygusal zorbalık, karşı cinsi sözel ya da fiziksel olarak rahatsız edecek davranışlara da cinsel zorbalık denmektedir [21, 40-44].

Türkiye'de yapılan çalışmalara göre en sık olarak sözel zorbalık izlenirken, bunu sırasıyla fiziksel, duygusal ve cinsel zorbalık takip etmektedir [45].

Akran zorbalığı bir başka sınıflama yöntemine göre ise doğrudan ve dolaylı zorbalık olmak üzere iki grup altında incelenmektedir [46]. Doğrudan uygulanan zorbalık; hakaret, sözlü saldırı ve alay etme gibi kurbanı karşı açık şekilde yapılan saldırıları kapsarken;

dolaylı saldırganlık ise arkadaş ilişkilerini bozma, görmezden gelme ve gruptan dışlama gibi dolaylı yoldan kurbanı zarar veren saldırıları kapsamaktadır [40].

Başka bir çalışmada ise zorbalığın doğrudan fiziksel, doğrudan sözel veya dolaylı zorbalık olarak gerçekleşebileceği belirtilmektedir [47]. Mynard ve Joseph başkalarının eşyalarının izinsiz olarak alınması, çalınması veya zarar verilmesini ayrı bir zorbalık türü olarak değerlendirerek; bu zorbalık türünü “kişisel eşyalara saldırı olarak” adlandırmışlardır [21].

Son dönemlerde gelişen iletişim teknolojileri ve bu teknolojilerin daha yaygın kullanımı ile birlikte bireyler arasındaki iletişim hızı artarken; bu geniş alanın kontrolsüz ve denetimsiz kullanımı sonucunda sanal veya siber zorbalık olarak adlandırılan yeni bir zorbalık türü ortaya çıkmıştır [48]. Siber zorbalık iletişim teknolojilerinin bir birey ya da gruba zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak ve tekrarlanan şekilde kötü amaçlı olarak kullanılmasıdır [49]. Sanal zorbalık genel olarak elektronik postalar, internet üzerinden kurulan sohbet odaları, telefon mesajları, resim veya video veya telefon aramalarıyla gerçekleştirilmektedir [48].

2.3. Akran Zorbalığında Anne-Baba İlişkileri

Aile özellikleri ve akran ilişkileri ile akran zorbalığı arasındaki bağlantı birçok araştırmacı tarafından ilginç ve araştırmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Yapılan çalışmalarda aile içi şiddet [50], ailenin çocuk yetiştirme tutumu [51] ve aileye bağlanma davranışlarının [52] zorbalık ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde ailenin çocuğu ile olan iletişimi, kontrolü ve aşırı denetleyici tutumlarının da kurban ya da zorbalık ile ilişkili olduğu saptanmıştır [53, 54]. Ayrıca ailede anne veya babanın çocuğu ile olan iletişiminin zorbalık ile ilişkili olabileceği, ancak kız ve erkek çocuklarda anne ve babanın etkisinin farklı olabileceği yönünde araştırmalar bulunmaktadır [33, 54, 55].

Ergenlik dönemi çocuklar için bağımsızlık ve özerklik elde etme dönemidir [56]. Bu dönemde ailesiyle daha az zaman geçiren ergenler ebebeynlerinden uzaklaşma çabasıdayken, ailelerin bu duruma karşı kontrolü arttırma çabası içinde oldukları görülmektedir [56, 57]. Ergenlik döneminde çocuklar bağımsızlaşma çabası ile aileden uzaklaşma eğilimi içerisinde olsa da, gelişimsel sürecin tamamlanması için en önemli model olarak ebebeynler önemini korumaktadır [58]. Ayrıca genel olarak ebebeynleri ile olumlu

ilişkiler geliştiren çocukların, akranlarıyla olan ilişkilerinin de olumlu olduğu görülmektedir [56].

Yapılan bazı çalışmalarda okullardaki zorbalık davranışlarından ailelerin öğretmenlere oranla daha fazla bilgi sahibi olduğu saptanırken; bu durumun çocukların yaşamış oldukları zorbalık durumunu öğretmenlerinden ziyade aileleri ile paylaşma eğiliminde olmalarıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir [59].

2.4. Akran Zorbalığında Akran İlişkileri

Ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden bir tanesi de çocukların bu dönemde akranlarına yönelimlerinin artmasıdır [58]. Her ne kadar çocukluk döneminde arkadaşlık ilişkileri önemli olsa da, ergenlik döneminde akran ve arkadaşlık ilişkilerinin önemi daha da artmaktadır [56]. Ergenler zamanlarının çoğunu akranlarıyla geçirme eğilimindedirler. Bu durum çocuklardaki gelişim basamaklarının tamamlanması açısından büyük önem arz etmesine karşın, bazı durumlarda akranlarla geçirilen bu süreç zorbalık, şiddet ve saldırganlığa kaynaklık da teşkil edebilmektedir [59].

Ergenlik döneminde çocukların zamanlarının büyük kısmını akranları ile geçirmeleri ve akran yönelimlerinin artması nedeniyle kişisel gelişimde akran ilişkileri aile ve okuldan daha etkili olarak ortaya çıkmaktadır [60, 61]. Akranlar arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin hemen her dönemde önemli olmasına rağmen; günümüzün ortaya koyduğu bireyci toplumsal anlayış çerçevesinde özellikle geniş ailelerin küçülerek küçük ve çekirdek ailelerin ortaya çıkmasıyla, okullarda ve okul sonrasında akran grupları tarafından gerçekleştirilen ortak faaliyetlerin artmasıyla birlikte akran ve arkadaşlık ilişkileri daha da önem kazanmıştır [62]. Okul içinde başlayan ve zam içinde okul dışında devam eden bu akran iletişim ve etkileşimi zaman içinde aile etkisinin bile önüne geçebilmektedir [63]. Bu etkileşim doğrultusunda ergenler akranlarıyla geçirdikleri zaman süresince akranlarının davranışlarını ve akranlarının kendi davranışlarına verdikleri tepkileri gözlemleyerek kendi davranışlarını düzenlemektedir [64, 65].

Ergenlerde akranlarla olan ilişkinin ve akranlara karşı oluşan algının, sosyal gelişimi ve davranışları etkilediği saptanmıştır [66]. Akranlara karşı oluşan olumsuz algının; arkadaş ilişkilerinin bozulmasına, düşmanca ve saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olduğu gibi toplum yanlısı davranışların da azalmasına neden olduğu saptanmıştır

[67, 68]. Yapılan çalışmalarda zorbalık yapan öğrencilerin bu davranışlarının nedenlerinden birisinin de akranlarına yönelik oluşturdıkları olumsuz algılar olduğu saptanmıştır. Genel olarak akran ortamında kaygılı ve güvensiz hisseden bu öğrenciler kendi akran grubu içinde zorbalık yaparak, saldırgan davranışlar sergileyerek kendilerine saygınlık kazandırdıklarını düşünmektedir [46]. Benzer şekilde başka bir çalışmada saldırgan öğrencilerin kendilerini akran ortamında güvende hissetmedikleri ve sıradan davranışları bile tehdit olarak algıladıkları saptanmıştır [69]. Öte yandan arkadaşları tarafından yaptıkları zorbaca davranışları desteklenen zorbaların; yapmış oldukları zorbalıklara devam ettikleri görülmektedir [70].

Ergenlerin kendi aralarındaki saygı ortamının güçlenmesinin zorbalık davranışlarını azalttığı saptanmıştır [71]. Benzer şekilde akranların birbirini önemsemesi ve yapılan bir zorbalığa diğer öğrencilerin iştirak etmemesi gibi olumlu davranışların akran zorbalığını negatif yönde etkilediği saptanmıştır [72]. Arkadaşlar ya da akranlar yapılan zorbalığa karşı birbirini koruyucu davranışlar geliştirebilmektedir [73, 74]. Okulda kurban ya da zorba konumunda olan öğrenciler akranlarının ancak bir kısmı tarafından kabullenilip, paylaşım içine girilirken; zorbalık olayına dâhil olmayan öğrencilerin genel olarak arkadaşlarının tamamı tarafından benimsenerek paylaşımlarda bulunduğu görülmektedir [48].

2.5. Akran Zorbalığı ile Okul Ortamının İlişkisi

Okullarda akranları ve öğretmenleriyle iyi ilişkiler kuran çocukların okula bağlılıklarının arttığı; okul ortamı düzeldikçe öğrencilerdeki saldırganlık yöneliminin azaldığı saptanmıştır [75, 76]. Benzer şekilde okuldaki arkadaşları tarafından önemsendiklerini hisseden ve kendisini okulun bir parçası olarak gören çocuklarda madde kullanımı ve şiddet eğiliminin azaldığı saptanmıştır [77]. Kendini okula bağlı hisseden, okulu adil ve güvenilir olarak gören çocuklarında akran zorbalığına dâhil olma oranlarının anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür [78-80]. Aynı zamanda okuldaki saygınlık ortamının desteklenmesinin, okuldaki uyulacak kuralların ve cezaların net olmasının, verilecek cezaların yıkıcı değil yapıcı olmasının da okuldaki zorbalık davranışlarını azalttığı saptanmıştır [71, 81].

Zorbalığa maruz kalma ile okul yaşamı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda; okula gidiş dönüş yolunda yaşanan korku, okulda kendini güvende hissetmeme, okulda yaşanan çatışmalı ortam ve okulu sevmeme ile zorbalığa maruz kalma arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır [82-85]. Diğer taraftan zorbalığa karışan çocuklarda okul yaşam kalitesi algısı düşük, okuldan kaynaklı stres algısı yüksek olarak saptanırken; zorbalık ile kötü okul yaşam kalitesi algısı arasında ilişki olduğu düşünülmektedir [86]. Ayrıca katı disiplin kurallarının da okuldaki zorbaca davranışları arttırdığı saptanmıştır [87].

Ülkemizde yapılan çalışmalarda da yurtdışındaki çalışmalara benzer şekilde okul ortamını olumsuz olarak algılayan çocukların hem zorba, hemde kurban olarak zorbalık davranışı içinde bulunma oranının arttığı saptanmıştır [72]. Zorbalığa karışmayan öğrencilerin karışan öğrencilere oranla okul ortamını daha olumlu gördükleri [88]; aynı zamanda okul ortamını olumlu olarak algılayan öğrencilerde zorbaca davranışların azaldığı saptanmıştır [89].

2.6.Akran Zorbalığında Öğretmen İlişkileri

Öğretmenler anne babadan sonraki ikincil bağlanma figürü olmaları ve de sosyalleşmenin önemli bir aracı olmaları nedeniyle, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir [90]. Öğretmenler öğrencilerine eğitim vermenin yanında kurallar koyarak, açık ve kapalı mesajlar vererek okulun sosyal yapısı ve öğrenciler arası iletişimde etkili olurlar [91]. Öğrenciler öğretmenlerinin davranışlarını izleyerek bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri açısından bilgi sahibi olurken; öğretmenlerinin kendilerinden beklentilerine ve kendilerinin birey olarak önemsenip önemsememesine göre davranışlarını şekillendirirler [92]. Bu nedenle öğretmenler akran zorbalığı olayının aileler, yöneticiler ve öğrencilerle birlikte taraflarından biri olarak değerlendirilirken; zorbalığın önlenmesinde ve müdahale edilmesinde de temel öğelerden birisi olarak görülmektedir [93]. Bu nedenle de araştırmalarda öğretmenlerin zorbalıkla ilgili algıları, zorbalığa karşı sergiledikleri tutumlar ve zorbalıkla mücadele etmek için kullandıkları yöntemler incelenmiştir [94-96].

Öğretmenlerin zorbalığı nasıl tanımladıkları, zorbalığa karşı ne kadar duyarlılık gösterdikleri, bu tür olayları fark etme ve ayırt etmedeki yeterlilikleri ve akran zorbalığına

karşı geliştirdikleri koruma ve müdahale yöntemlerinin geneli, öğretmenlerin akran zorbalığına karşı sergiledikleri tutum olarak tariflenmektedir [93]. Yapılan çalışmalar sonucunda akran zorbalığının önlenmesi noktasında öğretmen tepki ve tutumunun önemli yer tuttuğu saptanmıştır [97]. Benzer şekilde zorbalıkla mücadele konusunda öğrenciler ve toplumun diğer kesimleri yanında öğretmenlerdeki tutum değişikliğinin önemli yer tuttuğu belirtilmektedir [96]. Öğretmen algı ve tutumlarının akran zorbalığını önleme konusunda önemli olarak saptanmasının yanında; bu alanda yapılan çalışma sayısının az oluşu dikkat çekici olarak değerlendirilmektedir [98, 99].

Yapılan çalışmalarda öğrencinin öğretmeni tarafından duygusal olarak desteklenmesinin, öğrenciye zorbalık olayını daha kolay atlatma konusunda yardımcı olduğu ve öğrencinin bu olay karşısında yaşayacağı olumsuz etkileri azalttığı saptanmıştır [100]. Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalarda ilginç sonuçlar elde edilmiştir [93]. Örneğin yapılan çalışmalarda öğretmenlerin akran zorbalığı konusunda kız öğrencilere, erkek öğrencilere oranla daha fazla oranda destek oldukları saptanmıştır [101]. Ayrıca öğrencilerin akran zorbalığıyla mücadele konusunda öğretmenlerine olan güvenlerinin kendi arkadaşlarına olan güvenlerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir [101].

Akran zorbalığının değerlendirilmesi konusunda öğrenciler ve öğretmenlerin algısal farklılığı olduğu görülmüştür. Araştırmalarda öğrencilerin genel olarak sözel ve psikolojik zorbalığın, fiziksel zorbalığa kıyasla çok daha yaygın olduğunu düşündüğü saptanırken; öğretmenlerin çoğunlukla fiziksel zorbalık dışında kalan davranışları zorbalık sınıfı içine sokmadıkları görülmüştür [102]. Öğretmenlerin sahip oldukları yanlış inanç, algı ve düşüncelerin zorbalık alanındaki mevcut durumu daha fazla kötüleştirebileceği; bu yanlış inanç ve algıların zorbalığı önleme konusunda engel teşkil edeceği düşünülmektedir [103, 104].

Türkiye’de zorbalığın öğretmenlerle ilişkisi konusundaki çalışmalar son yıllarda artmaya başlamıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda genellikle öğretmenlerin zorbalık ile ilgili görüşleri araştırılırken, başka bir çalışmada ilköğretim döneminde öğretmenlerin zorbalıkla ilgili tutumları araştırılmıştır [93, 105]. Ayrıca Bayraktar yaptığı çalışmada zorbalığa maruz kalmada en önemli etkenlerden biri olarak kötü öğretmen niteliklerini işaret ederken [106], Pişkin ve arkadaşları okullarda öğretmenlerin öğrencilere uygulamış

oldukları şiddeti tespit etmek ve değerlendirmek için bir şiddet ölçeği üzerinde çalışmıştır [107].

2.7. Akran Zorbalığı Cinsiyet İlişkisi

Akran zorbalığına maruz kalma oranı açısından kız ve erkekler arasında nasıl bir fark olduğu konusunda farklı araştırmalardan farklı sonuçlar elde edilmiş olup, bu konuda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı araştırmalarda erkek çocuklarında akran zorbalığına maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu saptanırken [108- 110], bazı araştırma sonuçlarında ise akran zorbalığına maruz kalma oranları açısından kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır [21-23, 111-113]. Akran zorbalığı uygulama yani zorbaca davranışlar konusunda ise yapılan araştırmaların çoğunda erkeklerin kendi yaş grubundaki kızlara oranla bu davranışları daha fazla sergiledikleri saptanmıştır [110-112, 114].

Yapılan çalışmalarda kızlar ve erkekler arasında maruz kalınan veya uygulanan zorbalık türleri açısından da farklılık olduğu; kızlarda daha çok dolaylı zorbalık türlerine rastlanırken, erkeklerin daha çok doğrudan ve fiziksel zorbalık türleri içinde yer aldığı saptanmıştır [23, 42, 113]. Başka bir araştırmada ise kızların daha çok doğrudan ve dolaylı sözel zorbalığa maruz bırakılırken, erkeklerin çoğunlukla doğrudan fiziksel zorbalıkla karşı karşıya kaldığı saptanmıştır [115]. Ayrıca başka bir araştırmada da ortaöğretime devam eden kız öğrenciler arasında özellikle sözel ve sosyal zorbalığın daha fazla görüldüğü saptanmıştır [116].

Ayrıca yapılan çalışmalarda akran zorbalığına maruz kalma oranı açısından kız ve erkek çocuklarda benzer risk oranları saptanırken, akran zorbalığı uygulama oranının kızlara göre erkek çocuklarda daha fazla olduğu saptanmaktadır [40]. Ayrıca kızların akran zorbalığına karşı genellikle ağlama, arkadaş ve aileden yardım isteme gibi yöntemleri tercih ederken; erkeklerin çoğunlukla karşılık verme yöntemini tercih ettikleri saptanmıştır [117]. Kız öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada işbirliği kurmak gibi iletişim ve sosyal becerilerin kız öğrenciler açısından zorbalığa karşı koruyucu olduğu saptanmıştır [118].

2.8. Akran Zorbalığı Yaş İlişkisi

Yapılan araştırmaların bir kısmında yaş ile zorbalık sürecine dâhil olma arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken [21, 119], başka bir grup araştırmada ise yaş büyüdükçe

zorbalık sürecine dâhil olma oranında azalma olduğu saptanmıştır [46, 110, 111]. Yaş büyüdükçe zorbalık oranının azalması; küçük çocukların etrafında kendilerine zorbalık uygulayabilecek çok sayıda yaşça büyük çocuk olması ve küçük çocukların yapılacak zorbalığa karşı koyabilecek gücünün olmaması ile ilişkilendirilmektedir [120]. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda zorbalığa maruz kalma ve kurban olarak seçilme açısından en riskli grubun okullardaki en küçük sınıfların ve öğrencilerin olduğu, özellikle lise ve ortaokullardaki birinci sınıf öğrencilerinin zorbalığa karşı kendilerini koruyabilecek fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamadıklarından dolayı hedef olarak seçildiği saptanmıştır [110,121].

Yapılan bazı çalışmalarda yaş ile karşılaşılan zorbalık türü arasında da ilişki olabileceği saptanırken; fiziksel zorbalığın yaş büyüdükçe azalma eğilimi gösterdiği, ilişkisel zorbalığın ise yaş büyüdükçe artış gösterdiği saptanmıştır [112, 122,123]. Başka bir çalışmada kızlarda ilişkisel zorbalık dışındaki diğer zorbalık türlerinde yaşla birlikte bir azalma olduğu, erkeklerde ise yaş büyüdükçe sadece alaya maruz kalmada bir azalma gözlenirken, diğer zorbalık türlerinde bir azalma olmadığı saptanmıştır [124].

Çocuklarda yaş büyüdükçe doğrudan zorbalığın azalırken, alay etme ve isim takma gibi dolaylı zorbalık yöntemlerinin arttığı saptanmıştır [33].

Yapılan bir çalışmada 10-14 yaş grubundaki ergenlerin zorbalıkla mücadele yöntemi olarak önemsememe, zorbaya yaptığı davranıştan vazgeçmelerini söyleme, yetişkinlerden yardım isteme ve mücadaleyi bırakma gibi yöntemleri daha çok tercih ederken; ağlama, arkadaşlarından yardım alma ve kaçmayı pek tercih etmedikleri saptanmıştır. Diğer taraftan yaşça küçük ergenlerin ağalama ve kaçma gibi yöntemlere yaşça büyük ergenlere göre daha fazla başvurduğu görülmüştür [117].

2.9. Akran Zorbalığında Yer Alan Öğrencilerin Özellikleri

Zorbalığa dâhil olan bireyler zorba, kurban, zorba-kurban ve karışmayan ya da izleyici olmak üzere dört grupta incelenmektedir. Kendinden daha zayıf kişilere tekrarlayan seferlerde zarar verme amacıyla saldıran kişiler zorba olarak değerlendirilmektedir. Yapılan zorbalığa maruz kalan ve mağdur olan kişiler kurban olarak değerlendirilirken; kurbanlar kendi içinde pasif kurban ve zorba-kurban olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Zorba karşısında pasif ve güçsüz kalarak yapılan zorbalığı kabul

eden ve bu durumdan kendisini suçlayan kurbanlara pasif kurban denirken; zorbalığa maruz kalmasına rağmen kendisi de başkalarına zorbalık yapan, dürtüsel ve saldırgan tavırlar sergileyen kurbanlara da zorba-kurban denmektedir [40, 108, 125].

2.9.1. Zorba Özellikleri

Zorbalık eylemini başlatarak onun devam etmesi için çaba harcayan kişiler zorba olarak adlandırılmaktadır. Bu grupta yer alan çocukların kendine has bazı kişilik özellikleri bulunmaktadır. Zorbalar genel olarak neredeyse kurban ile hiç empati kurmayan, bu zorbalığa kurbanın kendisini zorladığını düşünen, yapmış oldukları bu zorbalıklardan zevk duyan, anti sosyal kişilik özellikleriyle birlikte; kendi akranları dışında yetişkinlere karşı da olumsuz davranışlar sergileyebilen çocuklardan oluşmaktadır [126].

Zorbalar genel olarak fiziksel olarak güçlü, yaş veya beden olarak mağdurdan büyük, acı eşiği yüksek, spor ve bahçe oyunlarında başarılı öğrencilerdir [127]. Zorbalar çoğunlukla geçmişte zorbalığa maruz kalan çocuklar olup; kişilik özellikleri olarak çabuk kızan, öfkelerini kontrol edemeyen ve de genellikle yaptıkları zorbalığı eğlenceli olarak gören bireylerdir [128]. Ayrıca bu öğrencilerde çalma, mala zarar verme, okula silah getirme gibi anti sosyal davranışların daha yaygın olduğu; zorbalarda diğer öğrencilere oranla sigara, alkol kullanımının daha sık görüldüğü saptanmıştır [129].

Zorbalığın ortaya çıkmasının nedenlerinden bir tanesi zorbalık yapan öğrencilerin bu şekilde kendini grup içerisinde üstün görmesi, bu kişilerin şiddeti bir çözüm yolu olarak görmesi ve şiddete maruz kalan kurbanın bunu hak ettiğine olan inançlarıdır [130]. Ayrıca zorbaların arkadaş gruplarınca fazla dışlanmamakla birlikte genel olarak akranları tarafından fazla hoşlanılmayan bireyler olduğu saptanmıştır [131]. Genel olarak iletişim konusunda başarılı olan zorbalar, hazır cevap, dalgacı ve alaycı kişilik özellikleri yanında; otorite ile başı belaya girdiğinde bundan kendini kurtarma konusunda da başarılıdırlar [127]. Zorba öğrencilerin genel olarak aile iletişimlerinin zayıf, evde az zaman geçiren ve boşanmış veya problemlili ailelerden geldikleri görülmektedir [127].

2.9.2. Kurban Özellikleri

Zorbalığa maruz kalan ve kurban olarak değerlendirilen çocuklar genellikle psikolojik ve fizyolojik olarak zayıf, kolay incinen, kaygılı ve güvensiz kişilik özellikleri taşırlar [128]. Kurbanlar genellikle pasif, fazla arkadaşı olmayan, özgüveni düşük çocuklar olup herhangi bir zorbalıkla karşılaştıklarında kendilerini koruyamayacak durumda olan çocuklardır [132]. Ayrıca zorbalığa maruz kalan öğrencilerle ilgili olarak yapılan farklı çalışmalarda bu öğrencilerin genellikle düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır [133-135]. Akran zorbalığı ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kurbanların çoğunlukla arkadaş grupları tarafından dışlanan ve fazla arkadaşı olmayan bireylerden oluştuğu saptanmıştır [131].

Diğer taraftan kurbanlar zorba davranışlar karşısında kendilerini koruyamadıkları gibi; bu zorbalığı ailelerine ve yetişkinlere ya söyleyemezler ya da söylemekte çok geç kalırlar [126, 136]. Bu davranışlarının nedeninin ise kendilerine zorbalık yapanları şikâyet etmekten duydukları korku ve endişenin yanında; ailelerinin kendilerini bu zorbalığa karşı koruyamayacağı düşüncesi olduğu düşünülmektedir [137].

Ayrıca yapılan çalışmalarda kurban sınıfına giren öğrencilerin genellikle eve giysileri, çantası, kitapları yırtık veya kirli olarak geldikleri, her sabah okul öncesi baş ağrısı, karın ağrısı gibi şikayetlerinin ortaya çıktığı, sabahları iştahsız oldukları, okula gitmek istemedikleri veya okul yolunu gereksiz yere uzattıkları, gereğinden fazla aileden para istedikleri veya aile bireylerinden para çalma gibi davranışların arttığı görülmektedir [33, 127].

2.9.3. Zorba/Kurban Özellikleri

Bazı dönemlerde zorbalığa maruz kalarak kurban olmasına rağmen, dönem dönem kendisinde zorbalık yapan bireyler zorba/kurban olarak değerlendirilmektedir [138]. Zorba kurbanların, zorba öğrencilerden temel farkı; bir kışkırtma durumu sonrası zorbalığa başvurmaları ve genellikle kolay tahrik olabilmeleridir [139]. Zorba kurbanların genellikle kendilerine ve çevrelerine yönelik olumsuz algılarının olduğu, sadece akranları tarafından değil iletişime girdikleri herkes tarafından reddedildikleri, sosyal becerilerinin ve akademik başarılarının düşük olduğu saptanmıştır [140].

Bu grupta yer alan öğrenciler zorbalara göre arkadaş ortamından daha fazla dışlanan yalnız öğrencilerdir [141]. Herhangi bir zorlukla karşılaştıklarında bu öğrencilerin yanında yer alan ve onu destekleyen ya hiç arkadaşı olmaz ya da bu sayı çok azdır [142].

2.9.4. İzleyici Özellikleri

Zorbalığa katılmayan ve bu duruma herhangi bir şekilde iştirak etmeyen bireyler izleyici olarak değerlendirilmektedir [138]. Bazı araştırmalarda izleyiciler de zorbayı destekleyen ve itaat eden destekleyici izleyiciler, zorbaya karşı kurbanın yanında yer alan savunmacı izleyiciler ve ne kurbanı, nede zorbayı desteklemeyen seyirciler olmak üzere üç grupta incelenmiştir [40, 108, 125].

Yapılan bir çalışmada izleyici konumunda ki öğrencilerin çoğunlukla kızlar olduğu, kız öğrencilerin zorbalık olayı karşısında genellikle izleyici konumunda olduğu, kurbanı korumak istemelerine rağmen; koruyucu bir tutum sergilemeleri halinde grup içindeki konularının değişmesinden ya da kendilerine de zorbalık uygulanmasından endişe ettikleri saptanmıştır [139]. Benzer şekilde başka bir çalışmada kız öğrencilerin genellikle savunmacı izleyiciler rolünde yer aldıkları saptanırken; destekleyici izleyici sınıfına dâhil olan öğrencilerin genellikle öncesinde zorba veya zorba-kurban olduğu tespit edilmiştir [143].

2.10. Akran Zorbalığında Psikolojik ve Fiziksel Gelişim

Okul ortamında ortaya çıkan zorbalık uzun dönemde çocukların ders başarısının yanında fiziksel, duygusal ve kişilik gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemekte; çaresizlik, kaygı ve kızgınlık duygularıyla birlikte, okuldan zevk almama ve okula gitmeyi istememe gibi sorunlara neden olmaktadır [33, 144]. Okul içerisindeki zorbalık davranışı bu olaya katılan ve şahit olan tüm öğrencilerin eğitim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir [145]. Okulda zorbalığa maruz kalan kurbanların okula gitmek istemedikleri, isteksiz olarak okula gittikleri, okuldaki etkinliklere adapte olamadıkları ayrıca okulu güvensiz ve mutsuz bir yer olarak değerlendirdikleri görülmektedir [33, 146]. Anlaşıldığı üzere okulda zorbalık yapan ya da zorbalığa maruz kalan öğrencilerin okulla ilgili olarak kişisel değerlendirmesi etkilenmekte; okuldaki yaşam kalitesi algısının da bu durumdan etkilendiği görülmektedir [147].

Zorbalık davranışı hem yapanı hem de maruz kalan kişiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerde bu durum bir stres kaynağı oluştururken; bu öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin azaldığı, sosyal ilişkilerinin bozulduğu ve okul başarılarının düştüğü görülmektedir [148]. Zorbalığa maruz kalan çocuklar derslerine harcamaları gereken dikkat ve zamanı zorbaca davranışlardan uzak durmak için harcadıklarından bu öğrencilerin okul başarısında düşme görülmektedir [149]. Ayrıca zorbalığa maruz kalan öğrencilerde aynı sebeplerden dolayı okula devamsızlığın arttığı görülmektedir [150].

Yapılan çalışmalarla zorbalığa dâhil olan ve olmayan öğrencilerin psikolojik ve sosyal gelişim yönünden farklılıklar gösterdiğini ortaya konmuştur. Sorun odaklı başa çıkma becerileri gelişmiş olan çocuklarda zorbalık yapma ya da zorbalığa maruz kalma riskinin daha düşük olduğu, benzer şekilde zorbalık olayına dâhil olmayan çocukların akranlar arasındaki sorunları yapıcı bir şekilde çözme eğiliminin daha yüksek olduğu saptanmıştır [151-153]. Stresle mücadele yöntemleri açısından farklı zorbalık statülerinde yer alan ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada; zorba, kurban, izleyici ve zorba/kurban statüsündeki gruplar arasında sosyal destek arama açısından anlamlı bir fark saptanmazken; kendine güvenli, iyimser, çaresiz ve itaat edici yaklaşımlar açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır [154]. Sınıf yükseldikçe ergenlerde kendine güven ve iyimserliğin azaldığı saptanırken; genel olarak kurbanlarda boyun eğici ve itaatkâr psikolojinin, zorbalarda kendine güvenli psikolojinin, zorbalığa katılmayan öğrencilerde ise iyimser bir psikolojinin hâkim olduğu saptanmıştır [154].

10-12 yaşlarındaki çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada stresle başa çıkma yöntemi olarak saldırganlık gibi yanlış stratejiler geliştiren olgularla zorbalık arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır [155]. Ayrıca 5,6 ve 7. sınıf öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada da stres ile zorbalık arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür [156].

İlköğretim öğrencileri arasında yapılan çalışmalarda zorbalık yapan öğrencilerin genel olarak sosyal becerileri düşük saptanmaktadır [157]. Diğer taraftan zorbalığa maruz kalan öğrencilerin ise genel olarak kendi akranları ve öğretmenleri tarafından sosyal beceri yönünden yetersiz olarak görüldüğü saptanmıştır [158]. Akran zorbalığı öğrencilerin arkadaş ve sosyal iletişim becerilerini olumsuz yönde etkilerken; çocukların okula ve yaşama karşı olumsuz tavır ve bakış açısı geliştirmesine neden olmaktadır [159].

Yapılan araştırmalarda zorbaca davranışa maruz kalan öğrencilerde psikolojik bozuklukların yanında; baş ağrısı, karın ağrısı, yorgunluk gibi fiziksel etkilenmelerin de ortaya çıktığı; zorbalık yapan öğrencilerde ilerleyen dönemde suç eğilimlerinin arttığı saptanmıştır [160-162].

2.11. Akran Zorbalığı ve Sosyal Destek

Günlük hayatta insanların karşısına çıkan ekonomik, kültürel, sağlık, eğitim ve sosyal alandaki sorunların çözümü için karşılıksız olarak sunulan acil ve geçici yardımlar sosyal destek olarak değerlendirilmektedir. Başka bir tanımlamaya göre ise kişilerin kendi ellerinde olmayan nedenlerden dolayı düştüğü zor durumdan kurtulması ve kendi kendine yeterli hale gelebilmesi için yapılan her türlü karşılıksız yardım faaliyetine sosyal destek denmektedir [163]. Benzer şekilde zor durumda kalan bir kişiye aile üyeleri, akrabaları, arkadaşları ve toplum tarafından sunulan duygusal, araçsal veya bilgisel destek olarak da tanımlanabilmektedir [163]. Şahin'in yaptığı tanımlamaya göre ise; bireyin ilişki içinde bulunduğu, ihtiyaç duyduğunda yardım edebileceğini düşündüğu, güvenebileceği, sırlarını paylaşabileceği ve kendine yakın hissettiği kişilerle kurduğu ilişki ve bu kişilere yönelik olan algısına sosyal destek denmektedir [164]. Sosyal destek; duygusal, bilgisel, değerlemesel ve materyal destek olmak üzere dört alt gruptan oluşmaktadır [165].

Yapılan çalışmalarda stres ortamında sosyal desteğin olmasının veya bireyin bu desteği hissetmesinin sağlık üzerinde olumlu etkileri olduğu, gündelik sorunlarla başa çıkma konusunda faydalı olduğu saptanmıştır [165]. Sosyal destek ile strese bağlı fiziksel ve psikolojik etkilerin azaldığı; mevcut stresi yaratan durum ortadan kalkmasa bile stres altındaki kişilerin sosyal destek ile kendine olan güvenlerinin ve stresle mücadele isteklerinin arttığı saptanmıştır [163]. Benzer şekilde fiziksel veya psikososyal rahatsızlığı olan bireylerde sosyal destek arttıkça stres düzeyinin azaldığı saptanmıştır [163]. Hayatlarında stres ve sorun yaşadığını belirten bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada; bu kişilerin stres altındayken yeterince sosyal destek aldıkları dönemlerde baş ağrısı, kilo kaybı, uykusuzluk gibi fiziksel sorunlarla daha az karşılaşırken, sosyal destek alamadıkları dönemlerde bu fiziksel sorunların arttığı saptanmıştır [166]. Diğer taraftan yapılan çalışmalarda stres ortamında kızların daha çok anne ve kız kardeşlerden sosyal destek alırken, erkeklerin ise çoğunlukla baba ve erkek kardeşten destek aldıkları saptanmış ve bu durumun geleneksel değerlerle ilişkili olduğu düşünölmüştür [167].

Akran zorbalığı da dâhil olmak üzere stres ortamlarında aileden, arkadaş ortamından veya toplumdaki sağlanan sosyal destek; mevcut stres kaynağını yada zorbalığı ortadan kaldırmaya da, bireyin zorbalık veya diğer stres kaynaklarına karşı mücadele gücünü arttırmaya ve bireyi bu olumsuz koşullardan daha az zarar görmesi için bir tampon görevi yerine getirmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi

Araştırma, ergenlerin sosyodemografik özelliklerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama durumlarına etkisini belirlemek ve algılanan sosyal destek düzeyi ile akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla tanımlayıcı tipte yapıldı.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Çalışma, Ordu iline bağlı Akkuş ilçesinde bulunan Akkuş Anadolu İmam Hatip Lisesi, Akkuş Anadolu Lisesi, Akkuş Salman Çok Programlı Anadolu Lisesi, Akkuş Akpınar Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere 4 lisede, Ocak 2016 - Şubat 2017 tarihleri arasında yapıldı.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini, Ordu iline bağlı Akkuş ilçesinde bulunan Akkuş Anadolu İmam Hatip Lisesi, Akkuş Anadolu Lisesi, Akkuş Salman Çok Programlı Anadolu Lisesi, Akkuş Akpınar Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere 4 lisede öğrenim gören 747 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen 4 lisede eğitim görmekte olan öğrencilerin tamamı araştırmaya dâhil edildiğinden örneklem hesaplaması yapılmamış, evrenin tamamına ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri “Ergen [Akran] Zorbalığını Belirleme Ölçeği” (EK-1), “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (EK-2) ve “Kişisel Bilgi Formu” (EK-3) ile toplandı.

Öğrencilere anket ve ölçek dağıtılmadan önce gönüllü katılımı uygulanacağı, verilen bilgilerin kesinlikle gizli kalacağı ve sadece araştırma için kullanılacağı belirtilmiştir. Her sınıfta anket ve ölçek verilmeden önce öğrencilere araştırmayla ilgili bilgi verilip gönüllü katılım sağlanmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Veri Toplama Araçları

3.4.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, sınıf, cinsiyet, anne-babalarının eğitim durumları ve sosyoekonomik özelliklerini belirlemek, bu alanlarda değerlendirme yapmak amacıyla kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Bu amaçla katılımcılar toplam 17 sorudan oluşan bir anket uygulanarak değerlendirilmiştir.

3.4.1.2. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği

Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Mynard ve Joseph tarafından geliştirilmiş olup; fiziksel, sözel, sosyal ve kişisel eşyalara yönelik saldırı olmak üzere dört ana faktöre yönelik soruların sorulardan oluşan kendini bildirim tarzında bir değerlendirme ölçeğidir [21]. Bu ölçek 2003 yılında Ankara'da 655 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışma ile Türkçeye uyarlanmıştır [168, 169]. Bu ölçek ile akran zorbalığına maruz kalma durumu yani kurbanlar araştırılmaktadır. Ölçeğin uyarlama çalışması Gültekin (2003) tarafından Ankara'da ilköğretim ikinci kademe devam eden 11-16 yaşları arasındaki 655 kız ve erkek çocuk ve ergenden oluşan bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda ölçekteki maddelerin terör, alay, açık saldırı, ilişkisel saldırı ve kişisel eşyalara saldırı olmak üzere beş faktör altında toplandığı bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formunda faktörlerin cronbach alpha katsayılarının korkutma/sindirme alt boyutu için 0.73, açık saldırı faktörü için 0.72, alay boyutu için 0.68, ilişkisel zorbalığa maruz kalma alt boyutu için 0.72 ve kişisel eşyalara saldırı faktörü için 0.67 olduğu bulunmuştur. Bizim çalışmamızda Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Cronbach's Alpha katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur.

Diğer taraftan Pekel, Uludağlı ve Uçanok [2005] tarafından bu ölçekte yer alan her madde için "Peki sen bu davranışı ne sıklıkla yapıyorsun" sorusu eklenerek; "Akran zorbalarını belirleme ölçeği" oluşturulmuş olup; bu şekilde de zorbalar saptanmaya çalışılmaktadır [170]. "Akran zorbalığını [kurbanları] belirleme ölçeği" ve "Akran zorbalarını belirleme ölçeğinde" katılımcılardan her bir madde için "hiç bir zaman", "bir kere" ve "birden fazla" seçeneklerinden kendileri açısından en uygun olan seçeneğin işaretlenmesi istenmektedir. Verilen cevaplarda; hiçbir zaman [0], bir kere [1] ve birden

fazla [2] puan olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu ölçekler üzerinden alınabilecek maksimum puan 54, minimum puan sıfır olarak hesaplanmıştır.

Ölçekler değerlendirilirken zorbalığa maruz kalma puanı ortalamasının bir standart sapma üzerinde olarak hesaplananlar kurban, zorbalık uygulama puanı ortalamasının bir standart sapma üstünde saptananlar zorba, her iki ölçek puanı da ortalamasının üstünde saptanan öğrenciler zorba/kurban, iki ölçek puanı da ortalamasının altında saptanan öğrenciler ise izleyici olarak değerlendirilmektedir. Akran zorbalarını belirleme ölçeğinde faktörlerin cronbach alpha katsayılarının korkutma/sindirme alt boyutu için 0.66, açık saldırı faktörü için 0.84, alay boyutu için 0.74, ilişkisel zorbalığa maruz kalma alt boyutu için 0.60 ve kişisel eşyalara saldırı faktörü için 0.62 olduğu bulunmuştur. Bizim araştırmamızda Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği Cronbach's Alpha katsayısı ise 0.85 olarak bulunmuştur.

3.4.1.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Bu ölçek 1988 yılında Zimet ve arkadaşları tarafından geliştirilen; 12 maddeden oluşan, kişinin sosyal desteğinin kaynağını ve yeterliliğini ölçen “tamamen katılıyorum [1]” ve “tamamen katılmıyorum [7]” arasında değişen seçeneklerden oluşan yedili likert tipinde bir araştırma ölçeğidir [171]. Ölçek algılanmakta olan sosyal desteğin kaynağını aile, arkadaşlar ve diğerleri olmak üzere üç alt grupta değerlendirmektedir.

Ölçek ilk olarak Eker ve arkadaşları tarafından 1995 yılında Türkçeye adapte edilmiş olup; orijinal halinde olduğu gibi Türkçeye uyarlanan formunda da algılanan sosyal destek; aile, arkadaşlar ve diğerleri olmak üzere üç alt grupta incelenmekte ve 12 maddeden oluşmaktadır [172]. Bu ölçek Türkiye’de farklı çalışmalarda kullanılmış olup bu çalışmalardaki güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır [173]. Çalışmamızda her alt ölçek grubunda yer alan dört maddenin puanları toplanarak alt ölçek puanı elde edilirken; alt ölçek puanlarının tamamı toplanarak ölçeğin toplam puanı elde edilmiştir. Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Bizim araştırmamızda Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Cronbach's Alpha katsayısı ise 0.92 olarak bulunmuştur.

3.5. Araştırmanın Etik Boyutu

26.01.2017 tarihli ve 103 karar sayılı T.C Ordu Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul onayı (EK-4) ve araştırmanın yapıldığı Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 30.12.2015 tarihinde kurum izni alındı (EK-5).

3.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılığı

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar yalnızca Ordu İli Akkuş İlçesinde bulunan dört lisede okuyan öğrencilerle genellenebilir sonuçlardır.

3.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde ve ortalamalar ile bağımsız değişkenlerin sosyal destek ve akran zorbalığına etkisinde; ikiden fazla gruplarda Kruskal-Wallis Testi, ikili bağımsız gruplarda Mann-Whitney U Testi, ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise korelasyon testi kullanıldı.

4. BULGULAR

Bu bölümde “Ordu İli Akkuş İlçesi’nde Ergenlerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma ve Akran Zorbalığı Uygulama Durumları ile Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesine” yönelik elde edilen bulgular verilmiştir. Bulgular dört bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde ergenlerin sosyo-demografik özellikleri, ikinci bölümde ergenlerin bazı sosyo-demografik özelliklerle akran zorbalığına maruz kalma durumlarının karşılaştırılması, üçüncü bölümde ergenlerin bazı sosyo-demografik özelliklerle akran zorbalığı uygulama durumlarının karşılaştırılması, dördüncü bölümde ise ergenlerin bazı sosyo-demografik özellikler algılanan sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular verilmiştir.

4.1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımları

Sınıf	n	%
9. sınıf	232	31.1
10.sınıf	180	24.1
11.sınıf	178	23.8
12. sınıf	157	21.0
Toplam	747	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun (%31.1) 9. sınıfta olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımları

Yaş	n	%
14	13	1.7
15	113	15.1
16	230	30.8
17	205	27.4
18	134	17.9
19 ve üzeri	52	6.9
Toplam	747	100.0

Tablo 2’ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %30.8’inin 16 yaşında, %27.4’ünün 17 yaşında, %17.9’unun ise 18 yaşında olduğu bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	358	47.9
Erkek	389	52.1
Toplam	747	100.0

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %52.1'inin erkek, %47.9'unun kız olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları

Annenin eğitim durumu	n	%
Okuryazar değil	151	20.2
İlkokul	496	66.4
Ortaokul	69	9.2
Lise	26	3.5
Üniversite	5	0.7
Toplam	747	100.0

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %66.4'ünün annelerinin eğitim durumu ilkokul mezunu , %9.2'sinin ortaokul mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarına göre dağılımları

Annenin çalışma durumu	n	%
Çalışıyor	74	9.9
Çalışmıyor	673	90.1
Toplam	747	100.0

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %90.1'inin annelerinin çalışmadığı gözleniyor.

Tablo 6. Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları

Babanın eğitim durumu	n	%
Okuryazar değil	21	2.8
İlkokul	475	63.6
Ortaokul	156	20.9
Lise	70	9.4
Üniversite	25	3.3
Toplam	747	100.0

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğrencilerin %63.6'sının babalarının eğitim durumları ilkököl mezunu, %20.9'unun ortaokul mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin babalarının çalışma durumlarına göre dağılımları

Babanın çalışma durumu	n	%
Çalışıyor	566	75.8
Çalışmıyor	181	24.2
Toplam	747	100.0

Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %75.8'inin babalarının çalıştığı gözlenmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına göre dağılımları

Ekonomik Durum	n	%
Çok iyi	30	4.0
İyi	172	23.0
Orta	449	60.1
Kötü	81	10.8
Çok kötü	15	2.0
Toplam	747	100.0

Tablo 8'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %60.1'inin ekonomik durumunun orta, %23'ünün iyi ve %10.8'inin kötü olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişilere göre dağılımları

Birlikte yaşadığı kişi	n	%
Anne ve baba	533	71.4
Anne	25	3.3
Baba	6	0.8
Aile büyükleri, anne ve baba	157	21.0
Diğer	26	3.5
Toplam	747	100.0

Tablo 9'a göre araştırmaya katılan öğrencilerin %71.4'ünün anne ve babalarıyla yaşadığı, %21'inin aile büyükleri ile yaşadığı belirlenmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin aile yaşam durumlarına göre dağılımları

Aile yaşam durumu	n	%
Anne baba sağ ve birlikte	676	90.5
Anne vefat etmiş	15	2.0
Baba vefat etmiş	34	4.6
Anne baba ayrı	22	2.9
Toplam	747	100.0

Tablo 10'a göre araştırmaya katılan öğrencilerin %90.5'inin anne ve babalarının sağ ve birlikte yaşadığı saptanmıştır.

Tablo 11. Okula mazeretsiz olarak sık sık devamsızlık yapma durumları

Sık devamsızlık	n	%
Evet	68	9.1
Hayır	679	90.9
Toplam	747	100.0

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %90.9'unun sık devamsızlık yapmadığı gözlenmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin okulu sevme durumlarına göre dağılımları

Okulu sevme durumu	n	%
Evet	557	74.6
Hayır	190	25.4
Toplam	747	100.0

Tablo 12'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %74.6'sının okulu sevdiği, %25.4'ünün okulu sevmediği gözlenmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin en çok izledikleri televizyon programlarına göre dağılımları

İzlenen programlar	n	%
Aksiyon	332	44.4
Romantik	97	13.0
Belgesel	60	8.0
Yarışma	155	20.7
Şov	22	2.9
Tartışma	9	1.2
Haber	36	4.8
Diğer	36	4.8
Toplam	747	100.0

Tablo 13'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %44.4'ünün aksiyon türü programlar, %20.7' sinin yarışma türü programlar izledikleri saptanmıştır.

Tablo 14. Öğrencilerin en çok tercih ettikleri bilgisayar oyunlarına göre dağılımları

Bilgisayar oyunları	n	%
Yarışma	265	35.5
Satranç	92	12.3
Tavla	20	2.7
Savaş	220	29.5
Strateji	67	9.0
Diğer	83	11.1
Toplam	747	100.0

Tablo 14'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %35.5'inin yarışma türü oyunları tercih ettiği, %29.5'inin savaş türü oyunlar tercih ettiği saptanmıştır.

Tablo 15. Öğrencilerin boş zamanlarında yaptıkları etkinliklere göre dağılımları

Etkinlikler	n	%
Kitap	79	10.6
Müzik, resim, şiir	168	22.5
Spor	92	12.3
Arkadaşlarla birlikte	149	19.9
İnternet	223	29.9
Sinema	3	0.4
Diğer	33	4.4
Toplam	747	100.0

Tablo 15'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %29.9'unun boş zamanlarını internette geçirdiği, %22.5'inin müzik, resim, şiir ile ilgilendikleri, %19.9'unun ise arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirdiği saptanmıştır.

Tablo 16. Öğrencilerin okuldaki başarı durumlarına göre dağılımları

Başarı durumları	n	%
Başarılı	235	31.5
Orta	460	61.6
Başarısız	52	7.0
Toplam	747	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin okuldaki başarı durumları incelendiğinde %61.6'sının orta düzeyde olduğu, %31.5'inin ise başarılı oldukları belirlenmiştir (Tablo 16).

4.2. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Akran Zorbalığına Maruz Kalma Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 17. Akran zorbalığına maruz kalma ölçeği alt boyutları ve toplam puan ortalamalarının karşılaştırılması

Boyutlar	n	X	SS
Korkutma/Sindirme	747	1.13	0.31
Alay	747	1.42	0.59
Açık Saldırı	747	1.15	0.26
İlişkisel Saldırı	747	1.33	0.56
Kişisel Eşyalara Saldırı	747	1.19	0.38
Toplam Puan	747	1.27	0.28

Araştırmaya katılan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma durumları incelendiğinde alay alt boyutu sıra ortalamasının ($X=1.42\pm 0.59$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 18. Okuduğu okula göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okul	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/ Sindirme	Akkuş Anadolu Lisesi	200	374.52	0.31	3.122	0.373
	Akkuş Anadolu İHL	250	382.12			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	375.77			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	347.46			
Alay	Akkuş Anadolu Lisesi	200	389.18	0.59	25.632	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	414.16			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	333.68			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	321.98			
Açık Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	400.14	0.26	18.013	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	393.24			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	349.04			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	321.12			
İlişkisel Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	396.56	0.56	12.216	0.007
	Akkuş Anadolu İHL	250	382.91			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	365.84			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	319.95			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	424.59	0.38	41.930	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	392.04			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	327.93			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	317.86			
Toplam Puan	Akkuş Anadolu Lisesi	200	400.01	0.28	34.155	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	416.36			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	333.72			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	293.00			

(ÇPAL: Çok Programlı Anadolu Lisesi, İHL: İmam Hatip Lisesi)

* KW= Kruskal Wallis

Korkutma/sindirme, alay ve toplam puan sıra ortalamalarının Akkuş Anadolu imam hatip lisesinde okuyan öğrencilerde daha yüksek olduğu, açık saldırı, ilişkisel saldırı, kişisel saldırı alt boyutları sıra ortalamalarının ise Akkuş Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Okuduğu okula göre alay (KW=25.632; p=0.00), açık saldırı (KW=18.013; p=0.00) ilişkisel saldırı (KW= 12.216; p=0.007), kişisel eşyalara saldırı (KW= 41,930; p=0.00) akran zorbalığına maruz kalma ölçek alt boyutları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür (Tablo 18).

Tablo 19. Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Sınıf	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	9	232	382.15	0.31	7.207	0.066
	10	180	345.76			
	11	178	380.65			
	12	157	386.79			
Alay	9	232	371.58	0.59	1.024	0.795
	10	180	381.61			
	11	178	363.07			
	12	157	381.25			
Açık Saldırı	9	232	367.03	0.26	1.152	0.765
	10	180	385.71			
	11	178	375.31			
	12	157	369.39			
İlişkisel Saldırı	9	232	367.20	0.56	6.122	0.106
	10	180	390.61			
	11	178	390.39			
	12	157	346.42			
Kişisel Eşyalara Saldırı	9	232	367.20	0.38	7.229	0.065
	10	180	390.61			
	11	178	390.39			
	12	157	346.42			
Toplam Puan	9	232	360.47	0.28	2.601	0.457
	10	180	378.29			
	11	178	392.99			
	12	157	367.54			

* KW= Kruskal Wallis

Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği sıra ortalamaları incelendiğinde ölçek alt boyutlar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p > 0,05$) (Tablo 19).

Tablo 20. Yaşa göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	14	13	341.96	0.31	6.910	0.227
	15	113	360.74			
	16	230	376.58			
	17	205	359.01			
	18	134	397.89			
	≥19 yaş	52	396.92			
Alay	14	13	285.85	0.59	5.844	0.321
	15	113	370.55			
	16	230	387.06			
	17	205	355.93			
	18	134	385.28			
	≥19 yaş	52	387.92			
Açık Saldırı	14	13	297.88	0.26	6.619	0.250
	15	113	348.65			
	16	230	386.80			
	17	205	366.76			
	18	134	387.35			
	≥19 yaş	52	385.64			
İlişkisel Saldırı	14	13	353.88	0.56	0.872	0.972
	15	113	368.47			
	16	230	380.90			
	17	205	370.74			
	18	134	377.76			
	≥19 yaş	52	363.68			
Kişisel Eşyalara Saldırı	14	13	429.96	0.38	2.955	0.706
	15	113	374.03			
	16	230	382.45			
	17	205	368.28			
	18	134	371.89			
	≥19 yaş	52	350.55			
Toplam Puan	14	13	291.08	0.28	5.390	0.370
	15	113	345.01			
	16	230	383.55			
	17	205	372.47			
	18	134	384.87			
	≥19 yaş	52	393.49			

* KW= Kruskal Wallis

Yaşa göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği sıra ortalamaları incelendiğinde ölçek alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 21. Cinsiyete göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Kız	358	353.62	126595.50	62334.500	0.001
	Erkek	389	392.76	152782.50		
Alay	Kız	358	362.22	129676.50	65415.500	0.124
	Erkek	389	384.84	149701.50		
Açık Saldırı	Kız	358	364.17	130374.50	66113.500	0.164
	Erkek	389	383.04	149003.50		
İlişkisel Saldırı	Kız	358	389.76	139535.00	63988.000	0.024
	Erkek	389	359.49	139843.00		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Kız	358	393.09	140724.50	62798.500	0.005
	Erkek	389	356.44	138653.50		
Toplam Puan	Kız	358	367.17	131448.50	67187.500	0.398
	Erkek	389	380.28	147929.50		

*MWU= Mann Whitney U

Cinsiyete göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği sıra ortalamaları incelendiğinde ilişkisel saldırı ve kişisel eşyalara saldırı ölçek alt boyutlarında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Cinsiyete göre korkutma/sindirme (MWU=62334.500; p= 0.001), ilişkisel saldırı (MWU=63988.000; p= 0.024) ve kişisel eşyalara saldırı (MWU=63988.000; p= 0.005) ölçek alt boyutları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır (Tablo 21).

Tablo 22. Annenin eğitim düzeyine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Annenin eğitim durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/ Sindirme	İlkokul	496	365.61	0.31	8.718	0.033
	Ortaokul	69	361.17			
	Lise	26	362.48			
	Üniversite	156	408.27			
Alay	İlkokul	496	367.76	0.59	7.130	0.068
	Ortaokul	69	337.38			
	Lise	26	396.92			
	Üniversite	156	406.22			
Açık Saldırı	İlkokul	496	367.90	0.26	6.752	0.080
	Ortaokul	69	344.83			
	Lise	26	379.17			
	Üniversite	156	405.42			
İlişkisel Saldırı	İlkokul	496	374.79	0.56	7.182	0.066
	Ortaokul	69	326.18			
	Lise	26	355.37			
	Üniversite	156	395.74			
Kişisel Eşyalara Saldırı	İlkokul	496	368.38	0.38	6.280	0.099
	Ortaokul	69	345.29			
	Lise	26	397.19			
	Üniversite	156	400.70			
Toplam Puan	İlkokul	496	369.18	0.28	8.679	0.034
	Ortaokul	69	324.67			
	Lise	26	377.35			
	Üniversite	156	410.60			

*KW= Kruskal Wallis

Akran zorbalığına maruz kalma ölçeği korkutma/sindirme alt boyutu ve ölçek toplam puanlarının sıra ortalamalarının annesi üniversite mezunu olan öğrencilerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim durumuna ile ölçek toplam puanları (KW= 8.679, p= 0.034) ve korkutma sindirme alt boyutları (KW= 8.718; p= 0.033) arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır (Tablo 22).

Tablo 23. Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Annenin Çalışma durumu	n	Sıra Ort.	MWU*	Sıra Top.	p
Korkutma/Sindirme	Çalışıyor	74	367.23	24400.000	27175.00	0.707
	Çalışmıyor	673	374.74		252203.00	
Alay	Çalışıyor	74	349.08	23057.000	25832.00	0.261
	Çalışmıyor	673	376.74		253546.00	
Açık Saldırı	Çalışıyor	74	379.62	24485.000	28092.00	0.783
	Çalışmıyor	673	373.38		251286.00	
İlişkisel Saldırı	Çalışıyor	74	365.84	24297.500	27072.50	0.687
	Çalışmıyor	673	374.90		252305.50	
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çalışıyor	74	364.61	24206.500	26981.50	0.632
	Çalışmıyor	673	375.03		252396.50	
Toplam Puan	Çalışıyor	74	353.36	23374.000	26149.00	0.377
	Çalışmıyor	673	376.27		253229.00	

*MWU= Mann Whitney U

Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamaları incelendiğinde alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p > 0.05$) (Tablo 23).

Tablo 24. Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	İlkokul	475	371.26	0.31	0.902	0.825
	Ortaokul	156	372.95			
	Lise	70	383.34			
	Üniversite	46	391.60			
Alay	İlkokul	475	369.38	0.59	0.967	0.809
	Ortaokul	156	378.91			
	Lise	70	392.82			
	Üniversite	46	376.47			
Açık Saldırı	İlkokul	475	371.73	0.26	1.313	0.726
	Ortaokul	156	368.75			
	Lise	70	396.79			
	Üniversite	46	380.55			
İlişkisel Saldırı	İlkokul	475	375.85	0.56	5.990	0.112
	Ortaokul	156	380.24			
	Lise	70	327.60			
	Üniversite	46	404.39			
Kişisel Eşyalara Saldırı	İlkokul	475	370.96	0.38	3.296	0.348
	Ortaokul	156	393.64			
	Lise	70	350.34			
	Üniversite	46	374.82			
Toplam Puan	İlkokul	475	366.33	0.28	1.902	0.593
	Ortaokul	156	386.17			
	Lise	70	382.31			
	Üniversite	46	399.26			

*KW= Kruskal Wallis

Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamaları incelendiğinde alt gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p > 0.05$) (Tablo 24).

Tablo 25. Babanın çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Babının çalışma durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Çalışıyor	566	371.09	210035.50	49574.500	0.389
	Çalışmıyor	181	383.11	69342.50		
Alay	Çalışıyor	566	374.93	212208.50	50698.500	0.824
	Çalışmıyor	181	371.10	67169.50		
Açık Saldırı	Çalışıyor	566	372.57	210876.50	50415.500	0.710
	Çalışmıyor	181	378.46	68501.50		
İlişkisel Saldırı	Çalışıyor	566	374.47	211948.50	50958.500	0.902
	Çalışmıyor	181	372.54	67429.50		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çalışıyor	566	369.84	209329.00	48868.000	0.257
	Çalışmıyor	181	387.01	70049.00		
Toplam Puan	Çalışıyor	566	374.80	212134.00	50773.000	0.856
	Çalışmıyor	181	371.51	67244.00		

*MWU= Mann Whitney U

Babının çalışma durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamaları incelendiğinde alt boyutlar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 25).

Tablo 26. Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Ekonomik durum	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Çok iyi	30	348.28	0.31	35.567	0.000
	İyi	172	351.73			
	Orta	449	369.26			
	Kötü	81	417.62			
	Çok kötü	15	587.03			
Alay	Çok iyi	30	315.18	0.59	23.763	0.000
	İyi	172	351.67			
	Orta	449	368.00			
	Kötü	81	452.25			
	Çok kötü	15	504.77			
Açık Saldırı	Çok iyi	30	351.72	0.26	13.560	0.009
	İyi	172	362.99			
	Orta	449	366.93			
	Kötü	81	422.54			
	Çok kötü	15	494.20			
İlişkisel Saldırı	Çok iyi	30	326.90	0.56	5.781	0.216
	İyi	172	358.95			
	Orta	449	376.73			
	Kötü	81	405.94			
	Çok kötü	15	386.63			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çok iyi	30	370.23	0.38	13.229	0.010
	İyi	172	344.48			
	Orta	449	374.52			
	Kötü	81	430.07			
	Çok kötü	15	401.70			
Toplam Puan	Çok iyi	30	327.85	0.28	27.409	0.000
	İyi	172	342.35			
	Orta	449	368.91			
	Kötü	81	454.03			
	Çok kötü	15	549.33			

*KW= Kruskal Wallis

Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamaları incelendiğinde; korkutma/sindirme (KW=35.567; p=0.00), alay (KW=23.763; p=0.00), açık saldırı (KW= 13.560; p=0.009) ve toplam puanda (KW=27.409; p=0.000) ekonomik durumu çok kötü olan öğrencilerin puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu, kişisel eşyalara saldırı (KW= 13.229; p=0.01) alt boyutunun ise ekonomik durumu kötü olan öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur (Tablo 26).

Tablo 27. Anne babanın birliktelik durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Anne babanın birliktelik durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Anne baba sağ ve birlikte	676	369.82	0.31	11.142	0.011
	Anne vefat etmiş	15	359.07			
	Baba vefat etmiş	34	391.71			
	Anne baba ayrı	22	485.16			
Alay	Anne baba sağ ve birlikte	676	368.88	0.59	11.802	0.008
	Anne vefat etmiş	15	344.23			
	Baba vefat etmiş	34	399.22			
	Anne baba ayrı	22	512.70			
Açık Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	370.32	0.26	2.924	0.404
	Anne vefat etmiş	15	394.17			
	Baba vefat etmiş	34	412.44			
	Anne baba ayrı	22	413.84			
İlişkisel Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	378.04	0.56	4.203	0.240
	Anne vefat etmiş	15	315.27			
	Baba vefat etmiş	34	355.00			
	Anne baba ayrı	22	319.27			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	373.47	0.38	0.891	0.827
	Anne vefat etmiş	15	387.63			
	Baba vefat etmiş	34	359.93			
	Anne baba ayrı	22	402.89			
Toplam Puan	Anne baba sağ ve birlikte	676	371.30	0.28	8.931	0.030
	Anne vefat etmiş	15	294.27			
	Baba vefat etmiş	34	388.31			
	Anne baba ayrı	22	489.36			

*KW= Kruskal Wallis

Tablo 27'ye göre anne babası ayrı olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu ve anne babanın birliktelik durumu ile korkutma/sindirme (KW=11.142; p=0.011) ve alay (KW=11.802; p=0.008) alt boyutları ve ölçek toplam puanları (KW=8.931; p=0.030) arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Tablo 28. Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okula devamsızlık yapma durumu	n	Sıra Ort.	Sıra To.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Yapıyor	68	386.68	26294.50	22223.500	0.502
	Yapmıyor	679	372.73	253083.50		
Alay	Yapıyor	68	400.38	27226.00	21292.000	0.256
	Yapmıyor	679	371.36	252152.00		
Açık Saldırı	Yapıyor	68	401.33	27290.50	21227.500	0.202
	Yapmıyor	679	371.26	252087.50		
İlişkisel Saldırı	Yapıyor	68	384.39	26138.50	22379.500	0.624
	Yapmıyor	679	372.96	253239.50		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Yapıyor	68	398.87	27123.00	21395.000	0.225
	Yapmıyor	679	371.51	252255.00		
Toplam Puan	Yapıyor	68	401.08	27273.50	21244.500	0.268
	Yapmıyor	679	371.29	252104.50		

*MWU= Mann Whitney U

Tablo 28'e göre mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumu ile akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 29. Okulu sevme durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okulu sevme durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Seviyor	557	366.68	204238.00	48835.000	0.036
	Sevmiyor	190	395.47	75140.00		
Alay	Seviyor	557	370.63	206438.50	51035.500	0.432
	Sevmiyor	190	383.89	72939.50		
Açık Saldırı	Seviyor	557	368.87	205462.00	50059.000	0.195
	Sevmiyor	190	389.03	73916.00		
İlişkisel Saldırı	Seviyor	557	366.80	204306.50	48903.500	0.066
	Sevmiyor	190	395.11	75071.50		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Seviyor	557	369.16	205622.50	50219.500	0.202
	Sevmiyor	190	388.19	73755.50		
Toplam Puan	Seviyor	557	365.29	203468.50	48065.500	0.054
	Sevmiyor	190	399.52	75909.50		

*MWU= Mann Whitney U

Okulu sevmeyen öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu ve okulu sevme durumu ile korkutma/sindirme (MWU=48835.000; p=0.036) ölçek alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (Tablo 29).

Tablo 30. En çok izlediği televizyon programına göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Televizyon programı	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Aksiyon	332	361.82	0.31	16.360	0.022
	Romantik	97	362.77			
	Belgesel	60	404.54			
	Yarışma	155	369.35			
	Şov	22	485.16			
	Tartışma	9	365.50			
	Haber	36	405.97			
	Diğer	36	387.90			
Alay	Aksiyon	332	371.95	0.59	18.241	0.011
	Romantik	97	389.43			
	Belgesel	60	378.83			
	Yarışma	155	366.10			
	Şov	22	533.20			
	Tartışma	9	339.11			
	Haber	36	328.31			
	Diğer	36	334.47			
Açık Saldırı	Aksiyon	332	376.79	0.26	12.230	0.093
	Romantik	97	356.58			
	Belgesel	60	346.81			
	Yarışma	155	366.57			
	Şov	22	483.89			
	Tartışma	9	454.94			
	Haber	36	390.24			
	Diğer	36	368.88			
İlişkisel Saldırı	Aksiyon	332	371.19	0.56	3.555	0.829
	Romantik	97	382.73			
	Belgesel	60	341.07			
	Yarışma	155	379.86			
	Şov	22	412.89			
	Tartışma	9	358.83			
	Haber	36	376.67			
	Diğer	36	383.44			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Aksiyon	332	372.14	0.38	4.111	0.767
	Romantik	97	393.65			
	Belgesel	60	352.76			
	Yarışma	155	372.85			
	Şov	22	410.11			
	Tartışma	9	402.94			
	Haber	36	346.57			
	Diğer	36	376.67			
Toplam Puan	Aksiyon	332	372.26	0.28	11.018	0.138
	Romantik	97	379.25			
	Belgesel	60	382.69			
	Yarışma	155	365.21			
	Şov	22	503.30			
	Tartışma	9	288.17			
	Haber	36	374.72			
	Diğer	36	340.99			

*KW= Kruskal Wallis

Televizyonda en çok şov programını izleyen öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu ve en çok izlenen televizyon programı ile korkutma/sindirme (KW= 16.360; p=0.022) ve alay (KW=18.241; p=0.011) ölçek alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Tablo 30).

Tablo 31. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Bilgisayar oyunu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Yarışma	265	378,03	0.31	8.489	0.131
	Satranç	92	351,27			
	Tavla	20	376,30			
	Savaş	220	394,43			
	Strateji	67	348,57			
	Diğer	83	352,14			
Alay	Yarışma	265	361,72	0.59	13.680	0.018
	Satranç	92	327,62			
	Tavla	20	425,05			
	Savaş	220	407,58			
	Strateji	67	359,78			
	Diğer	83	374,78			
Açık Saldırı	Yarışma	265	368,00	0.26	8.123	0.150
	Satranç	92	348,45			
	Tavla	20	424,65			
	Savaş	220	396,74			
	Strateji	67	348,83			
	Diğer	83	369,31			
İlişkisel Saldırı	Yarışma	265	360,26	0.56	7.086	0.214
	Satranç	92	362,31			
	Tavla	20	312,70			
	Savaş	220	388,33			
	Strateji	67	387,82			
	Diğer	83	396,46			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Yarışma	265	368,58	0.38	3.049	0.692
	Satranç	92	373,49			
	Tavla	20	329,70			
	Savaş	220	384,82			
	Strateji	67	360,07			
	Diğer	83	385,10			
Toplam Puan	Yarışma	265	359,24	0.28	9.488	0.091
	Satranç	92	332,04			
	Tavla	20	384,08			
	Savaş	220	401,99			
	Strateji	67	371,33			
	Diğer	83	393,16			

*KW= Kruskal Wallis

Bilgisayar oyununda en çok tavla oynayan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu ve en çok oynanan bilgisayar oyunu ile alay ölçek alt boyutları (KW= 13.680, p=0.018) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Tablo 31).

Tablo 32. Başarı durumuna göre akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Başarı durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Başarılı	235	358.35	0.31	11.839	0.003
	Orta	460	374.02			
	Başarısız	52	444.53			
Alay	Başarılı	235	351.27	0.59	6.895	0.032
	Orta	460	379.72			
	Başarısız	52	426.17			
Açık Saldırı	Başarılı	235	360.47	0.26	17.950	0.000
	Orta	460	369.15			
	Başarısız	52	478.02			
İlişkisel Saldırı	Başarılı	235	365.36	0.56	1.391	0.499
	Orta	460	380.12			
	Başarısız	52	358.90			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Başarılı	235	359.98	0.38	2.176	0.337
	Orta	460	380.93			
	Başarısız	52	376.01			
Toplam Puan	Başarılı	235	357.56	0.28	6.098	0.047
	Orta	460	375.23			
	Başarısız	52	437.39			

*KW= Kruskal Wallis

Başarısız olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ölçeği puan sıra ortalamalarının daha yüksek olduğu ve başarı durumu ile korkutma/sindirme (KW=11.839, p=0.003), alay (KW=6.895, p=0,032), açık saldırı (KW=17.950, p=0.000) ve toplam puanları (KW=17.950, p=0.000) arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (Tablo 32).

4.3. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Akran Zorbalığı Uygulama Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 33. Akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

Boyutlar	N	X	SS
Korkutma/Sindirme	747	1.10	0.27
Alay	747	1.31	0.52
Açık Saldırı	747	1.18	0.32
İlişkisel Saldırı	747	1.11	0.31
Kişisel Eşyalara Saldırı	747	1.08	0.22
Toplam Puan	747	1.21	0.22

Tablo 34. Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Sınıf	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	9	232	362.14	0.27	3.338	0.342
	10	180	378.86			
	11	178	389.17			
	12	157	368.75			
Alay	9	232	346.60	0.52	8.320	0.040
	10	180	397.80			
	11	178	378.17			
	12	157	382.47			
Açık Saldırı	9	232	356.78	0.32	4.731	0.193
	10	180	392.74			
	11	178	384.67			
	12	157	365.86			
İlişkisel Saldırı	9	232	380.97	0.31	1.908	0.592
	10	180	377.32			
	11	178	373.14			
	12	157	360.88			
Kişisel Eşyalara Saldırı	9	232	381.94	0.22	1.283	0.733
	10	180	375.15			
	11	178	369.12			
	12	157	366.48			
Toplam Puan	9	232	354.77	0.22	5.182	0.159
	10	180	401.76			
	11	178	373.70			
	12	157	370.94			

*KW= Kruskal Wallis

Sınıf düzeylerine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, alay (KW= 8.320, p=0.040) alt grubunun farklılık gösterdiği görülmüştür (Tablo 34).

Tablo 35. Okuduğu okula göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okul	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Akkuş Anadolu Lisesi	200	403.88	0.27	13.690	0.003
	Akkuş Anadolu İHL	250	374.70			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	360.24			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	338.27			
Alay	Akkuş Anadolu Lisesi	200	415.01	0.52	34.985	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	399.67			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	323.71			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	327.06			
Açık Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	406.81	0.32	15.953	0.001
	Akkuş Anadolu İHL	250	380.74			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	358.27			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	320.24			
İlişkisel Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	407.38	0.31	17.901	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	374.07			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	354.44			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	345.04			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Akkuş Anadolu Lisesi	200	406.381	0.22	20.836	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	381.46			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	348.92			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	340.20			
Toplam Puan	Akkuş Anadolu Lisesi	200	399.88	0.22	29.281	0.000
	Akkuş Anadolu İHL	250	412.91			
	Akkuş Salman ÇPAL	203	328.89			
	Akkuş Akpınar ÇPAL	94	312.87			

(ÇPAL: Çok Programlı Anadolu Lisesi, İHL: İmam Hatip Lisesi)

*KW= Kruskal Wallis

Okuduğu okula göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, Korkutma/Sindirme (KW=13.690, p=0.003), alay (KW= 34.985, p=0.000), Açık Saldırı (KW=15.953; p= 0.001) ve Kişisel Eşyalara Saldırı (KW= 20.836, p=0.000) alt grup puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 35).

Tablo 36. Yaşa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	14	13	348.88	0.27	2.566	0.767
	15	113	357.09			
	16	230	376.02			
	17	205	380.04			
	18	134	371.72			
	≥19	52	390.14			
Alay	14	13	306.19	0.52	3.318	0.651
	15	113	371.65			
	16	230	372.15			
	17	205	371.69			
	18	134	376.95			
	≥19	52	405.75			
Açık saldırı	14	13	272.85	0.32	5.992	0.307
	15	113	356.80			
	16	230	380.75			
	17	205	381.87			
	18	134	380.33			
	≥19	52	359.43			
İlişkisel saldırı	14	13	338.54	0.31	3.951	0.557
	15	113	388.58			
	16	230	382.56			
	17	205	365.58			
	18	134	367.74			
	≥19	52	362.64			
Kişisel Eşyalara Saldırı	14	13	368.04	0.22	0.529	0.991
	15	113	373.67			
	16	230	377.59			
	17	205	368.59			
	18	134	377.74			
	≥19	52	372.00			
Toplam Puan	14	13	244.27	0.22	7.213	0.205
	15	113	356.12			
	16	230	383.96			
	17	205	369.09			
	18	134	386.30			
	≥19	52	388.90			

*KW= Kruskal Wallis

Yaşa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$) (Tablo 36).

Tablo 37. Cinsiyete göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Kız	358	354.63	126957.00	62696.000	0.001
	Erkek	389	391.83	152421.00		
Alay	Kız	358	368.84	132043.50	67782.500	0.469
	Erkek	389	378.75	147334.50		
Açık Saldırı	Kız	358	348.23	124667.00	60406.000	0.000
	Erkek	389	397.71	154711.00		
İlişkisel Saldırı	Kız	358	368.13	131792.00	67531.000	0.291
	Erkek	389	379.40	147586.00		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Kız	358	365.93	131003.00	66742.000	0.152
	Erkek	389	381.43	148375.00		
Toplam Puan	Kız	358	348.28	124684.50	60423.500	0.001
	Erkek	389	397.67	154693.50		

*MWU= Mann Whitney U

Cinsiyetlerine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, korkutma/sindirme (MWU= 62696.000, p= 0.001) ve açık saldırı (MWU=60406.000, p=0.000) alt gruplarının farklılık gösterdiği görülmüştür (Tablo 37).

Tablo 38. Annenin eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	İlkokul	496	369.30	0.27	4.203	0.240
	Ortaokul	69	356.20			
	Lise	26	387.52			
	Üniversite	156	394.56			
Alay	İlkokul	496	371.97	0.52	2.465	0.482
	Ortaokul	69	349.03			
	Lise	26	388.71			
	Üniversite	156	389.06			
Açık Saldırı	İlkokul	496	369.27	0.32	1.367	0.713
	Ortaokul	69	374.20			
	Lise	26	372.75			
	Üniversite	156	389.16			
İlişkisel Saldırı	İlkokul	496	371.76	0.31	0.545	0.909
	Ortaokul	69	371.97			
	Lise	26	378.42			
	Üniversite	156	381.28			
Kişisel Eşyalara Saldırı	İlkokul	496	370.62	0.22	2.372	0.499
	Ortaokul	69	369.37			
	Lise	26	357.62			
	Üniversite	156	389.52			
Toplam Puan	İlkokul	496	368.28	0.22	3.101	0.376
	Ortaokul	69	362.96			
	Lise	26	357.81			
	Üniversite	156	399.79			

*KW= Kruskal Wallis

Annenin eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, alt gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$) (Tablo 38).

Tablo 39. Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Annenin Çalışma durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Çalışıyor	74	372.42	27559.00	24784.000	0.927
	Çalışmıyor	673	374.17	251819.00		
Alay	Çalışıyor	74	358.66	26540.50	23765.500	0.457
	Çalışmıyor	673	375.69	252837.50		
Açık Saldırı	Çalışıyor	74	364.76	26992.00	24217.000	0.651
	Çalışmıyor	673	375.02	252386.00		
İlişkisel Saldırı	Çalışıyor	74	415.51	30748.00	21829.000	0.010
	Çalışmıyor	673	369.44	248630.00		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çalışıyor	74	384.78	28474.00	24103.000	0.508
	Çalışmıyor	673	372.81	250904.00		
Toplam Puan	Çalışıyor	74	382.02	28269.50	24307.500	0.728
	Çalışmıyor	673	373.12	251108.50		

*MWU= Mann Whitney U

Annenin çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, ilişkisel saldırı (MWU=21829.000, p=0.10) alt grubunun anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (Tablo 39).

Tablo 40. Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim durumu	N	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	İlkokul	475	369.08	0.27	3.656	0.301
	Ortaokul	156	386.00			
	Lise	70	395.51			
	Üniversite	46	351.32			
Alay	İlkokul	475	365.87	0.52	4.316	0.229
	Ortaokul	156	401.44			
	Lise	70	368.94			
	Üniversite	46	372.61			
Açık Saldırı	İlkokul	475	364.20	0.32	4.525	0.210
	Ortaokul	156	382.19			
	Lise	70	405.73			
	Üniversite	46	399.13			
İlişkisel Saldırı	İlkokul	475	367.44	0.31	3.033	0.387
	Ortaokul	156	390.15			
	Lise	70	378.81			
	Üniversite	46	379.70			
Kişisel Eşyalara Saldırı	İlkokul	475	370.65	0.22	1.152	0.765
	Ortaokul	156	382.73			
	Lise	70	382.46			
	Üniversite	46	366.09			
Toplam Puan	İlkokul	475	360.63	0.22	5.685	0.128
	Ortaokul	156	395.57			
	Lise	70	408.46			
	Üniversite	46	386.52			

*KW= Kruskal Wallis

Babanın eğitim düzeyine göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde; korkutma/sindirme (KW= 3.656, p= 0.301), alay (KW= 4.316; p= 0.229), açık saldırı (KW=4.525; p=0.210), ilişkisel saldırı (KW=3.033; p=0.387) ve kişisel eşyalara saldırı (KW=1.152; p=0.765) alt grupları arasında anlamlı bir farklılık yoktur (Tablo 40).

Tablo 41. Babanın çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Babanın çalışma durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Çalışıyor	566	370.84	209896.50	49435.500	0.331
	Çalışmıyor	181	383.88	69481.50		
Alay	Çalışıyor	566	373.50	211401.00	50940.000	0.897
	Çalışmıyor	181	375.56	67977.00		
Açık Saldırı	Çalışıyor	566	365.81	207046.50	46585.500	0.033
	Çalışmıyor	181	399.62	72331.50		
İlişkisel Saldırı	Çalışıyor	566	370.99	209982.00	49521.000	0.318
	Çalışmıyor	181	383.40	69396.00		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çalışıyor	566	372.49	210831.50	50370.500	0.622
	Çalışmıyor	181	378.71	68546.50		
Toplam Puan	Çalışıyor	566	371.70	210385.00	49924.000	0.595
	Çalışmıyor	181	381.18	68993.00		

*MWU= Mann Whitney U

Babanın çalışma durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde açık saldırı alt grubunun (MWU=46585.500; p=0.033) anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür (Tablo 41).

Tablo 42. Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Ekonomik durum	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Çok iyi	30	395.63	.27458	8.942	0.063
	İyi	172	360.07			
	Orta	449	371.75			
	Kötü	81	389.43			
	Çok kötü	15	474.40			
Alay	Çok iyi	30	339.03	.52530	10.157	0.038
	İyi	172	359.98			
	Orta	449	371.59			
	Kötü	81	410.01			
	Çok kötü	15	482.47			
Açık Saldırı	Çok iyi	30	330.58	.32283	6.526	0.163
	İyi	172	373.50			
	Orta	449	373.28			
	Kötü	81	375.59			
	Çok kötü	15	479.63			
İlişkisel Saldırı	Çok iyi	30	382.10	.31393	0.575	0.966
	İyi	172	378.97			
	Orta	449	372.75			
	Kötü	81	366.33			
	Çok kötü	15	379.80			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Çok iyi	30	344.78	.22014	2.719	0.606
	İyi	172	366.88			
	Orta	449	376.54			
	Kötü	81	388.89			
	Çok kötü	15	357.57			
Toplam Puan	Çok iyi	30	342.35	.22654	6.239	0.182
	İyi	172	359.55			
	Orta	449	373.14			
	Kötü	81	403.67			
	Çok kötü	15	468.67			

*KW= Kruskal Wallis

Ailenin ekonomik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde; alay (KW=10.157; p= 0.038) alt grubunun anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür.

Tablo 43. Anne babanın birliktelik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Anne babanın birliktelik durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Anne baba sağ ve birlikte	676	369.32	0.27	8.054	0.045
	Anne vefat etmiş	15	371.93			
	Baba vefat etmiş	34	427.21			
	Anne baba ayrı	22	436.95			
Alay	Anne baba sağ ve birlikte	676	370.08	0.52	4.345	0.227
	Anne vefat etmiş	15	373.20			
	Baba vefat etmiş	34	408.28			
	Anne baba ayrı	22	441.89			
Açık Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	370.29	0.32	4.218	0.239
	Anne vefat etmiş	15	381.40			
	Baba vefat etmiş	34	397.62			
	Anne baba ayrı	22	446.59			
İlişkisel Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	374.89	0.31	1.424	0.700
	Anne vefat etmiş	15	357.73			
	Baba vefat etmiş	34	351.22			
	Anne baba ayrı	22	393.09			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Anne baba sağ ve birlikte	676	369.71	0.22	9.914	0.019
	Anne vefat etmiş	15	433.50			
	Baba vefat etmiş	34	379.78			
	Anne baba ayrı	22	456.39			
Toplam Puan	Anne baba sağ ve birlikte	676	371.41	0.22	6.015	0.111
	Anne vefat etmiş	15	313.70			
	Baba vefat etmiş	34	391.41			
	Anne baba ayrı	22	467.64			

*KW= Kruskal Wallis

Anne babanın birliktelik durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde Korkutma/Sindirme (KW=8.054; p=0.045) ve Kişisel Eşyalara Saldırı (KW=9.914; p= 0.019) alt grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (Tablo 43).

Tablo 44. Mazeretsiz okula devamsızlık ve akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları

Alt Boyutlar	Devamsızlık durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/Sindirme	Yapıyor	68	442.24	30072.50	18445.500	0.000
	Yapmıyor	679	367.17	249305.50		
Alay	Yapıyor	68	420.90	28621.50	19896.500	0.030
	Yapmıyor	679	369.30	250756.50		
Açık Saldırı	Yapıyor	68	428.46	29135.00	19383.000	0.011
	Yapmıyor	679	368.55	250243.00		
İlişkisel Saldırı	Yapıyor	68	379.63	25814.50	22703.500	0.738
	Yapmıyor	679	373.44	253563.50		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Yapıyor	68	375.21	25514.50	23003.500	0.943
	Yapmıyor	679	373.88	253863.50		
Toplam Puan	Yapıyor	68	439.20	29865.50	18652.500	0.007
	Yapmıyor	679	367.47	249512.50		

*MWU= Mann Whitney U

Mazeretsiz okula devamsızlık durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları; Korkutma/Sindirme(MWU=18445.500; p=0.000), Alay (MWU=19896.500; p=0.030) ve Açık Saldırı (MWU=19383.000; p=0.011) alt grupları arasında ve toplam puanda (MWU=18652.500; p=0.007) anlamlı bir farklılık görülmüştür (Tablo 44).

Tablo 45. Okulu sevme durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları

Alt Boyutlar	Okulu sevme	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Korkutma/ Sindirme	Seviyor	557	360.76	200945.00	45542.000	0.000
	Sevmiyor	190	412.81	78433.00		
Alay	Seviyor	557	362.83	202098.00	46695.000	0.005
	Sevmiyor	190	406.74	77280.00		
Açık Saldırı	Seviyor	557	362.03	201652.50	46249.500	0.003
	Sevmiyor	190	409.08	77725.50		
İlişkisel Saldırı	Seviyor	557	368.75	205393.50	49990.500	0.091
	Sevmiyor	190	389.39	73984.50		
Kişisel Eşyalara Saldırı	Seviyor	557	367.91	204928.00	49990.500	0.054
	Sevmiyor	190	391.84	74450.00		
Toplam Puan	Seviyor	557	359.76	200387.00	44984.000	0.001
	Sevmiyor	190	415.74	78991.00		

*MWU= Mann Whitney U

Okulu sevme durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları arasında korkutma / sindirme (MWU= 45542.000; p=0.000), alay (MWU=46695.000, p= 0,005) ve açık saldırı (MWU=46249.500; p=0.003) ve ölçek toplam puanları (MWU=44984.000; p=0.001) arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (Tablo 45).

Tablo 46. En çok izlediği televizyon programına göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	TV Programı	n	Sıra Ort.	SS	KW*	P
Korkutma/ Sindirme	Aksiyon	332	379,95	0.27	4.565	0.713
	Romantik	97	376,95			
	Belgesel	60	360,21			
	Yarışma	155	355,82			
	Sov	22	411,59			
	Tartışma	9	375,67			
	haber	36	376,38			
	diğer	36	386,71			
Alay	Aksiyon	332	377,81	0.52	8.917	0.259
	Romantik	97	377,48			
	Belgesel	60	359,77			
	Yarışma	155	373,66			
	Sov	22	446,70			
	Tartışma	9	450,61			
	Haber	36	334,21			
	Diğer	36	330,83			
Açık Saldırı	Aksiyon	332	381,39	0.32	4.080	0.771
	Romantik	97	367,05			
	Belgesel	60	369,40			
	Yarışma	155	361,02			
	Sov	22	391,80			
	Tartışma	9	410,50			
	Haber	36	402,36			
	Diğer	36	339,78			
İlişkisel Saldırı	Aksiyon	332	373,23	0.31	2.944	0.890
	Romantik	97	377,66			
	Belgesel	60	352,35			
	Yarışma	155	385,17			
	Sov	22	352,45			
	Tartışma	9	379,06			
	Haber	36	378,88			
	Diğer	36	366,31			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Aksiyon	332	371,35	0.22	2.730	0.909
	Romantik	97	373,25			
	Belgesel	60	372,78			
	Yarışma	155	379,24			
	Sov	22	389,07			
	Tartışma	9	433,39			
	Haber	36	376,82			
	Diğer	36	353,10			
Toplam Puan	Aksiyon	332	386,61	0.22	6.059	0.533
	Romantik	97	360,09			
	Belgesel	60	353,83			
	Yarışma	155	368,32			
	Sov	22	416,93			
	Tartışma	9	357,17			
	Haber	36	387,42			
	Diğer	36	317,82			

*KW= Kruskal Wallis

Tablo 46’ da en çok izlenen televizyon programına göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 47. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Bilgisayar oyunu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	P
Korkutma/Sindirme	Yarışma	265	365.27	0.27	9.469	0.092
	Satranç	92	363.31			
	Tavla	20	392.48			
	Savaş	220	399.61			
	Strateji	67	360.38			
	diğer	83	352.36			
Alay	Yarışma	265	372.18	0.52	15.694	0.008
	Satranç	92	342.73			
	Tavla	20	359.40			
	Savaş	220	411.29			
	Strateji	67	335.11			
	Diğer	83	350.54			
Açık Saldırı	Yarışma	265	365.78	0.32	16.145	0.006
	Satranç	92	357.53			
	Tavla	20	426.80			
	Savaş	220	409.39			
	Strateji	67	345.78			
	Diğer	83	334.78			
İlişkisel Saldırı	Yarışma	265	367.49	0.31	5.938	0.312
	Satranç	92	357.30			
	Tavla	20	403.53			
	Savaş	220	390.99			
	Strateji	67	365.00			
	Diğer	83	368.42			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Yarışma	265	383.14	0.22	2.953	0.707
	Satranç	92	372.35			
	Tavla	20	379.45			
	Savaş	220	373.12			
	Strateji	67	368.24			
	Diğer	83	352.33			
Toplam Puan	Yarışma	265	361.26	0.22	14.322	0.014
	Satranç	92	357.41			
	Tavla	20	407.95			
	Savaş	220	415.18			
	Strateji	67	347.58			
	Diğer	83	337.06			

*KW= Kruskal Wallis

En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları arasında alay KW= 15.694; p=0.008), açık saldırı (KW=16.145; p=0.006) ve toplam puan (KW= 14.322; p=0.014) arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Tablo 48. Başarı durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Başarı durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Korkutma/Sindirme	Başarılı	235	371.46	0.27	9.753	0.008
	Orta	460	367.92			
	Başarısız	52	439.28			
Alay	Başarılı	235	366.96	0.52	7.168	0.028
	Orta	460	370.05			
	Başarısız	52	440.72			
Açık Saldırı	Başarılı	235	351.91	0.32	9.007	0.011
	Orta	460	378.53			
	Başarısız	52	433.75			
İlişkisel Saldırı	Başarılı	235	366.32	0.31	2.952	0.229
	Orta	460	380.58			
	Başarısız	52	350.49			
Kişisel Eşyalara Saldırı	Başarılı	235	359.51	0.22	3.356	0.187
	Orta	460	381.15			
	Başarısız	52	376.28			
Toplam Puan	Başarılı	235	358.64	0.226	5.774	0.056
	Orta	460	374.90			
	Başarısız	52	435.39			

*KW= Kruskal Wallis

Başarı durumuna göre akran zorbalığı uygulama ölçeği puan ortalamaları arasında korkutma/sindirme (KW= 9.753; p= 0.008), alay (KW= 7.168; p= 0.028) ve açık saldırı (KW= 9.007; p=0.011) alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

4.4. Ergenlerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 49. Algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının dağılımı (n=747)

Boyutlar	X	SS
Aile	5.30	1.81
Arkadaş	5.14	1.72
Özel bir insan	4.81	2.06
Toplam puan	5.09	1.56

Algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarının puan ortalamaları incelendiğinde ergenlerin toplam ($x=5.09\pm 1.56$) ve alt boyutlarda algılanan sosyal destek puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 49).

Tablo 50. Sınıf düzeylerine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Sınıf	n	Sıra Ort.	SS	KW*	P
Aile	9	232	408.52	1.81	15.421	0.001
	10	180	369.38			
	11	178	378.66			
	12	157	323.00			
Arkadaş	9	232	371.50	1.78	9.965	0.019
	10	180	365.59			
	11	178	413.76			
	12	157	342.25			
Özel Bir İnsan	9	232	373.02	2.06	3.981	0.263
	10	180	358.64			
	11	178	400.10			
	12	157	363.47			
Toplam Puan	9	232	382.56	1.56	7.383	0.061
	10	180	361.93			
	11	178	402.61			
	12	157	342.76			

*KW= Kruskal Wallis

Sınıf düzeylerine göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında aile (KW=15.421; p=0.001) (KW=9.965; p=0.019) ve arkadaş alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere “Mann Whitney-U” testi uygulanmıştır. Analizlerin sonunda 9. ve 12. Sınıf öğrencileri arasında algılanan sosyal destek aile alt boyutunda 9. Sınıf öğrencilerinin, 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasında arkadaş alt boyutunda 11. Sınıf öğrencilerinin, 11. ve 12. Sınıf öğrencileri arasında aile, arkadaş ve toplam sosyal destek puanlarının 11. Sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 51. Okuduğu okula göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okul	n	Sıra Ort.	SS	KW*	P
Aile	Akkuş Anadolu Lisesi	200	357.40	1.81	2.036	0.565
	Akkuş Anadolu imam hatip lisesi	250	384.28			
	Akkuş salman çok programlı Anadolu Lisesi	203	380.04			
	Akkuş Akpınar çok programlı Anadolu Lisesi	94	368.93			
Arkadaş	Akkuş Anadolu Lisesi	200	361.18	1.78	5.493	0.139
	Akkuş Anadolu imam hatip lisesi	250	358.97			
	Akkuş salman çok programlı Anadolu Lisesi	203	388.87			
	Akkuş Akpınar çok programlı Anadolu Lisesi	94	409.13			
Özel Bir İnsan	Akkuş Anadolu Lisesi	200	370.94	0.98	2.416	0.491
	Akkuş Anadolu imam hatip lisesi	250	360.00			
	Akkuş salman çok programlı Anadolu Lisesi	203	389.72			
	Akkuş Akpınar çok programlı Anadolu Lisesi	94	383.79			
Toplam Puan	Akkuş Anadolu Lisesi	200	364.38	1.56	1.502	0.682
	Akkuş Anadolu imam hatip lisesi	250	367.77			
	Akkuş Salman Çok programlı Anadolu Lisesi	203	386.66			
	Akkuş Akpınar çok programlı Anadolu Lisesi	94	383.72			

*KW= Kruskal Wallis

Okuduğu okula göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde aile (KW=2.036; p=0.565), arkadaş (KW=5.493; p=0.139) ve özel bir insan (KW=2.416; p=0.491) alt boyutunda anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Tablo 52. Yaşa göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	n	Sıra Ort.	KW*	P
Aile	14	13	315.73	9.371	0.095
	15	113	411.74		
	16	230	387.04		
	17	205	369.90		
	18	134	342.43		
	≥19	52	346.38		
Arkadaş	14	13	372.23	2.862	0.721
	15	113	376.27		
	16	230	361.08		
	17	205	393.28		
	18	134	371.35		
	≥19	52	357.49		
Özel bir insan	14	13	408.38	9.148	0,103
	15	113	349.46		
	16	230	366.81		
	17	205	386.54		
	18	134	357.48		
	≥19	52	443.68		
Toplam Puan	14	13	363.23	1.950	0.856
	15	113	372.49		
	16	230	371.79		
	17	205	386.30		
	18	134	355.61		
	≥19	52	388.66		

*KW= Kruskal Wallis

Yaşa göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde aile (KW=9.371; p=0.106), arkadaş (KW=2.862; p=0.495) ve özel bir insan (KW=9.148; p=0.149) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (Tablo 52).

Tablo 53. Cinsiyete göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	P
Aile	Kız	358	355.29	127195.00	62934.000	0.021
	Erkek	389	391.22	152183.00		
Arkadaş	Kız	358	369.17	132162.00	67901.000	0.553
	Erkek	389	378.45	147216.00		
Özel bir insan	Kız	358	361.61	129457.00	65196.000	0.128
	Erkek	389	385.40	149921.00		
Toplam puan	Kız	358	355.36	127219.00	62958.000	0.023
	Erkek	389	391.15	152159.00		

*MWU= Mann Whitney U

Cinsiyete göre Çok Boyutlu Algılanan sosyal Destek Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde ölçek toplam puanı (MWU=62958.000; p=0.023) ve aile alt boyutu puan ortalamaları (MWU=62934.000; p=0.021) arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 53).

Tablo 54. Annenin eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	p
Aile	İlkokul	496	386.10	1.81831	20.696	0.000
	Ortaokul	69	420.57			
	Lise	26	412.42			
	Üniversite	156	308.53			
Arkadaş	İlkokul	496	388.19	1.78280	10.172	0.017
	Ortaokul	69	387.61			
	Lise	26	335.60			
	Üniversite	156	329.26			
Özel bir insan	İlkokul	496	385.22	2.06323	5.403	0.145
	Ortaokul	69	375.09			
	Lise	26	326.12			
	Üniversite	156	345.82			
Toplam Puan	İlkokul	496	389.55	1.56403	13.545	0.004
	Ortaokul	69	395.54			
	Lise	26	342.15			
	Üniversite	156	320.33			

*KW= Kruskal Wallis

Annenin eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları arasında aile (KW=20.696; p=0.000), arkadaş (KW=10.172; p=0.017) alt boyutları ve toplam puan (KW=13.545; p=0.004) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Tablo 54).

Tablo 55. Annenin çalışma durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Çalışma durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	P
Aile	Çalışıyor	74	395.76	29286.50	23290.500	0.352
	Çalışmıyor	673	371.61	250091.50		
Arkadaş	Çalışıyor	74	341.72	25287.00	22512.000	0.170
	Çalışmıyor	673	377.55	254091.00		
Özel bir insan	Çalışıyor	74	358.19	26506.00	23731.000	0.502
	Çalışmıyor	673	375.74	252872.00		
Toplam puan	Çalışıyor	74	356.73	26398.00	23623.000	0.467
	Çalışmıyor	673	375.90	252980.00		

*MWU= Mann Whitney U

Annenin çalışma durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları arasında aile (MWU=23290.500; p=0.352),arkadaş (MWU=22512.000; p=0.170) ve özel bir insan (MWU=23731.000; p=0.502) alt boyutlarında ve toplam puanda (MWU=23623.000; p=0.467) anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 55).

Tablo 56. Babanın eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim durumu	n	Sıra Ort.	SS	KW*	P
Aile	İlkokul	475	369.59	1.81	2.567	0.463
	Ortaokul	156	373.17			
	Lise	70	374.26			
	Üniversite	46	421.99			
Arkadaş	İlkokul	475	370.05	1.78	3.274	0.351
	Ortaokul	156	369.25			
	Lise	70	375.36			
	Üniversite	46	428.78			
Özel bir insan	İlkokul	475	371.47	2.06	0.497	0.919
	Ortaokul	156	375.10			
	Lise	70	375.23			
	Üniversite	46	394.50			
Toplam Puan	İlkokul	475	369.92	1.56	2.252	0.522
	Ortaokul	156	374.53			
	Lise	70	370.51			
	Üniversite	46	419.59			

*KW= Kruskal Wallis

Babanın eğitim düzeyine göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları arasında aile (KW=2.567; p=0.463),arkadaş (KW=3.274; p=0.351) ve özel bir insan (KW=0.497; p=0.919) alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 56).

Tablo 57. Babanın çalışma durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Babanın çalışma durumu	n	Sıra Ort.	MWU*	P
Aile	Çalışıyor	566	374.25	51082.000	0.955
	Çalışmıyor	181	373.22		
Arkadaş	Çalışıyor	566	377.89	49020.500	0.378
	Çalışmıyor	181	361.83		
Özel bir insan	Çalışıyor	566	374.25	51084.000	0.956
	Çalışmıyor	181	373.23		
Toplam Puan	Çalışıyor	566	376.08	50044.500	0.640
	Çalışmıyor	181	367.49		

*MWU= Mann Whitney U

Babanın çalışma durumuna göre çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde ölçek toplam puanı (MWU=50044.500; p=0.640) ile aile (MWU= 51082.000 p=0.955), arkadaş (MWU=49020.500; p=0.378) ve özel bir insan (MWU=51084.000; p=0.956) alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 57).

Tablo 58. Ailenin ekonomik durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Ekonomik durum	n	Sıra Ort.	KW*	p
Aile	Çok iyi	30	460.45	15.194	0.004
	İyi	172	406.45		
	Orta	449	366.71		
	Kötü	81	325.30		
	Çok kötü	15	310.20		
Arkadaş	Çok iyi	30	401.70	19.147	0.001
	İyi	172	413.29		
	Orta	449	373.65		
	Kötü	81	292.64		
	Çok kötü	15	317.90		
Özel bir insan	Çok iyi	30	408.85	5.457	0.244
	İyi	172	402.18		
	Orta	449	365.24		
	Kötü	81	352.18		
	Çok kötü	15	361.17		
Toplam Puan	Çok iyi	30	426.63	14.665	0.005
	İyi	172	410.90		
	Orta	449	369.15		
	Kötü	81	310.34		
	Çok kötü	15	334.43		

*KW= Kruskal Wallis

Ailenin ekonomik durumuna göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında aile (KW=15.194; p=0.004), arkadaş (KW=19.147; p=0.001) alt boyutlarında ve toplam puanda (KW=14.665; p=0.005) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 58).

Tablo 59. Anne babanın birliktelik durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Anne babanın birliktelik durumu	n	Sıra Ort.	KW*	p
Aile	Anne baba sağ ve birlikte	676	374.70	9.892	0.020
	Anne vefat etmiş	15	413.13		
	Baba vefat etmiş	34	423.19		
	Anne baba ayrı	22	249.93		
Arkadaş	Anne baba sağ ve birlikte	676	376.08	11.088	0.011
	Anne vefat etmiş	15	273.17		
	Baba vefat etmiş	34	439.46		
	Anne baba ayrı	22	277.73		
Özel bir insan	Anne baba sağ ve birlikte	676	371.36	7.955	0.047
	Anne vefat etmiş	15	316.93		
	Baba vefat etmiş	34	467.28		
	Anne baba ayrı	22	349.77		
Toplam Puan	Anne baba sağ ve birlikte	676	373.76	10.409	0.015
	Anne vefat etmiş	15	317.80		
	Baba vefat etmiş	34	461.38		
	Anne baba ayrı	22	284.73		

*KW= Kruskal Wallis

Anne babanın birliktelik durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları arasında aile (KW=9.892; p=0.020), arkadaş (KW=11.088; p=0.011), özel bir insan (KW=7.955; p=0.047) alt boyutlarında ve toplam puan ortalamaları (KW=10.409; p=0.015) arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 58).

Tablo 60. Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Devamsızlık	n	Sıra Ort.	MWU*	p
Aile	Yapıyor	68	344.94	21110.000	0.236
	Yapmıyor	679	376.91		
Arkadaş	Yapıyor	68	346.04	21184.500	0.257
	Yapmıyor	679	376.80		
Özel bir insan	Yapıyor	68	391.82	21874.500	0.470
	Yapmıyor	679	372.22		
Toplam Puan	Yapıyor	68	361.61	22243.500	0.619
	Yapmıyor	679	375.24		

*MWU= Mann Whitney U

Mazeretsiz olarak okula devamsızlık durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamaları ile aile (MWU=21110.000; p=0.236), arkadaş (MWU=21184.500; p=0.257) ve özel bir insan (MWU=21874.500; p=0.470) alt boyutları ve toplam puanlar (MWU=22243.500; p=0.619) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir (Tablo 60).

Tablo 61. Okulu sevme durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Okulu sevme durumu	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	MWU*	p
Aile	Seviyor	557	389.40	216897.50	44335.500	0.001
	Sevmiyor	190	328.84	62480.50		
Arkadaş	Seviyor	557	375.77	209303.00	51930.000	0.698
	Sevmiyor	190	368.82	70075.00		
Özel bir insan	Seviyor	557	368.72	205375.00	49972.000	0.247
	Sevmiyor	190	389.49	74003.00		
Toplam Puan	Seviyor	557	377.57	210305.00	50928.000	0.438
	Sevmiyor	190	363.54	69073.00		

*MWU= Mann Whitney U

Okulu sevme durumuna göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında aile alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (MWU=44335.500; p= 0.001) (Tablo 61).

Tablo 62. En çok izlediği televizyon programına göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Televizyon programı	n	Sıra Ort.	KW*	p
Aile	Aksiyon	332	364.98	12.633	0.082
	Romantik	97	340.98		
	Belgesel	60	434.69		
	Yarışma	155	397.41		
	Şov	22	376.36		
	Tartışma	9	263.50		
	Haber	36	356.18		
	Diğer	36	388.14		
Arkadaş	Aksiyon	332	371.68	12.868	0.075
	Romantik	97	345.29		
	Belgesel	60	427.70		
	Yarışma	155	399.45		
	Şov	22	369.11		
	Tartışma	9	249.39		
	Haber	36	353.72		
	Diğer	36	328.08		
Özel bir insan	Aksiyon	332	379.35	7.734	0.357
	Romantik	97	343.75		
	Belgesel	60	406.03		
	Yarışma	155	363.57		
	Şov	22	392.61		
	Tartışma	9	268.50		
	Haber	36	369.54		
	Diğer	36	417.15		
Toplam Puan	Aksiyon	332	376.08	10.325	0.171
	Romantik	97	338.33		
	Belgesel	60	428.72		
	Yarışma	155	383.25		
	Şov	22	383.57		
	Tartışma	9	249.33		
	Haber	36	352.22		
	Diğer	36	367.00		

*KW= Kruskal Wallis

En çok izlediği televizyon programına göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında aile (KW= 12.633; p=0.082), arkadaş (KW=12.868; p=0.075) ve özel bir insan (KW=7.734; p=0.357) alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır (Tablo 62).

Tablo 63. En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Bilgisayar oyunu	n	Sıra Ort.	KW*	p
Aile	Yarışma	265	381.08	9.567	0.088
	Satranç	92	377.84		
	Tavla	20	421.60		
	Savaş	220	344.85		
	Strateji	67	426.10		
	Diğer	83	370.88		
Arkadaş	Yarışma	265	389.15	12.206	0.032
	Satranç	92	376.42		
	Tavla	20	362.53		
	Savaş	220	347.17		
	Strateji	67	437.20		
	Diğer	83	345.82		
Özel bir insan	Yarışma	265	370.05	7.466	0.188
	Satranç	92	380.39		
	Tavla	20	451.13		
	Savaş	220	357.02		
	Strateji	67	420.82		
	Diğer	83	368.14		
Toplam Puan	Yarışma	265	380.92	12.782	0.026
	Satranç	92	373.92		
	Tavla	20	429.08		
	Savaş	220	346.93		
	Strateji	67	443.69		
	Diğer	83	354.24		

*KW= Kruskal Wallis

En çok oynadığı bilgisayar oyununa göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında arkadaş alt boyutlarında (KW=12.206; p=0.032) ve toplam puan ortalamaları (KW=12.782; p=0.026) arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Tablo 63).

Tablo 64. Başarı durumuna göre algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Başarı durumu	n	Sıra Ort.	KW*	p
Aile	Başarılı	235	404.95	9.387	0.009
	Orta	460	364.33		
	Başarısız	52	319.67		
Arkadaş	Başarılı	235	391.43	2.824	0.244
	Orta	460	368.32		
	Başarısız	52	345.44		
Özel bir insan	Başarılı	235	394.79	3.686	0.158
	Orta	460	362.37		
	Başarısız	52	382.88		
Toplam Puan	Başarılı	235	400.43	5.225	0.073
	Orta	460	362.63		
	Başarısız	52	355.11		

*KW= Kruskal Wallis

Başarı durumlarına göre algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında aile alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (KW=9.387; p=0.009) (Tablo 64).

Tablo 65. Algılanan sosyal destek, akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama ölçekleri arasındaki ilişki

Ölçekler	Akran zorbalığına maruz kalma		Akran zorbalığı uygulama	
	r	p	r	p
Algılanan sosyal destek	-0.206**	0.000	-0.129**	0.000

Tablo 65'e göre algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalma ($r=-.206$; $p=0.000$) ve akran zorbalığı uygulama ($r=-.129$; $p=0.000$) ölçek puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada Ordu ili Akkuş ilçesindeki dört lisede eğitimine devam eden lise öğrencilerinin zorbalık uygulama, zorbalığa maruz kalma ve algılanan sosyal destek durumları; öğrencilerin demografik verileri ile karşılaştırılmış; elde edilen veriler literatürdeki veriler doğrultusunda tartışılarak değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmamıza dahil edilen öğrenciler demografik özellikleri açısından incelendiğinde; üçte birinin (%31.1) 9. sınıfta okuduğu ve yine üçte birinin (%30.8) 16 yaşında olduğu, yarısından biraz fazlasının (%52.1) cinsiyetinin erkek olduğu, öğrencilerin çoğunun anne ve babalarının eğitim durumunun ilkökul mezunu olduğu ve annelerinin çalışmadığı, babalarının ise çoğunun çalıştığı, öğrencilerin çoğunun ailelerinin ekonomik durumunun orta düzeyde olduğu, anne ve babalarıyla yaşadığı ve çoğunun anne ve babalarının sağ ve birlikte yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin okula devam durumları incelendiğinde ise, çoğunun devamsızlık yapmadığı, okulu sevdiği ve okul başarısının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin en fazla (%44.4) aksiyon türü programlar izlediği ve yarışma türü oyunları tercih ettiği (%35.5), üçte birinin ise boş zamanlarını internette geçirdiği saptanmıştır.

Çalışmamızda akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama ölçek puanlarının alay alt boyutunda en yüksek olduğu; en düşük puanların ise akran zorbalığı uygulama alanında kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda, zorbalığı maruz kalma alanında ise korkutma/sindirme alt boyutunda olduğu saptanmıştır (Tablo 17, Tablo 33). Gürsoy'un yaptığı çalışmada çalışmamıza benzer şekilde alay ve ilişkisel saldırı alt boyutlarında puan ortalamalarının en yüksek olduğu, korkutma/sindirme alt boyutunda ise puan ortalamalarının en düşük olduğu saptanmıştır [163]. Bu sonuçlardan hareketle öğrenciler arasında fiziksel zorbalık türlerine kıyasla sözel ve duygusal zorbalık türlerinin daha çok tercih edildiğini söylemek mümkündür.

Çalışmamızda algılanan sosyal destek ile akran zorbalığa maruz kalma ve zorbalık uygulama puanları arasında ters yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre algılanan sosyal destek puanları arttıkça, zorbalığa maruz kalma ve zorbalık uygulama puan ortalamalarının azaldığı saptanmıştır (Tablo 65). Ayrıca algılanan sosyal destek puan

ortalamalarının özel bir insan alt boyutunda en düşük, aile alt boyutunda ise en yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 49). Literatürde yapılan çalışmada ise bizim çalışmamıza benzer olarak algılanan sosyal destek puanlarının üç alt grupta da birbirine yakın olduğu ve özel bir insan alt boyutunda en düşük olduğu saptanmıştır [163]. Ancak aynı çalışmada bizim çalışmamızdan farklı olarak algılanan sosyal destek puanı en yüksek olarak arkadaş alt boyutunda saptanmıştır [163]. İki çalışmada saptanan farklı sonuçların, alt boyutlarda saptanan puanların birbirine çok yakın olması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca farklı coğrafi ve kültürel bölgelerde yapılan araştırmalar arasında; farklı kültürel ve sosyal etkenler nedeniyle bu tür farklılıkların ortaya çıkmasının doğal olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda 9. Sınıf öğrencilerinde aile alt boyutunda ve 11 sınıfların ise arkadaş alt boyutunda algılanan sosyal destek puan ortalamalarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 50); bu durumla uygun olarak 9. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ölçek alay alt boyutunun puan ortalamalarının ise diğer öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 34). Roland yaptığı çalışmada zorbalığı bir birey veya grubun kendini koruyamayacak durumda olan kişiye karşı gerçekleştirdiği süreklilik gösteren şiddet türü olarak değerlendirirken [174]; Besag'ın çalışmasında zorbalık güçlü olan bireyin, kendine göre daha zayıf ya da korumasız durumda olan bireye karşı uyguladığı fiziksel, sözel veya psikolojik saldırı olarak değerlendirmektedir [175]. Dolayısıyla bu verilerden hareketle farklı yaşlardaki ve farklı sınıflardaki öğrenciler arasında zorbalık uygulama ve zorbalığa maruz kalma oranları arasında farklılık olabileceği ve de yaşı daha küçük olan veya daha alt sınıflarda bulunan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma riskinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Ergenlik dönemi çocukların yavaş yavaş aileden uzaklaşma ve akranlarına yaklaşma dönemidir [56, 57]. Yani bu dönemde çocukların akranları ile zaman geçirme ve ilişki kurma oranları artarken, tam tersine ailesiyle olan ilişkiler ise azalmaya başlamaktadır [56, 57]. Dolayısıyla bu verilerden hareketle öğrencilerde yaş ve sınıf arttıkça aileden algılanan sosyal desteğin azalacağı, bu durumun tam tersi olarak da arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin artacağı düşünülebilir. Bizim çalışmamızda da bu veriler ile uyumlu olarak sosyal destek boyutunda sınıflar değerlendirildiğinde 9. Sınıfların aile alt boyutunda, 11. Sınıfların ise arkadaşlık alt boyutunda algılanan sosyal destek puanlarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 50).

Çalışmamızda da algılanan sosyal destek, zorbalığa maruz kalma ve zorbalık uygulama ölçeği puan ortalamalarının erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu ve puan ortalamaları ile cinsiyet arasında anlamlı fark olduğu bulundu (Tablo 21, Tablo 37, Tablo 53). Craig ve Pepler'in yaptığı çalışmada kız ve erkek öğrenciler arasında maruz kalınan ve uygulanan akran zorbalığı türleri açısından farklılık olduğu saptanırken; aynı çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla fiziksel şiddet (zorbalık) eğilimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur [11]. Çalışmamıza benzer şekilde Paterika ve Houndoumadi ile Rigby ve Slee'nin yaptıkları çalışmalarda da erkeklerin kızlara oranla zorbalığa maruz kalma ve zorbalık uygulama oranlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır [176,177]. Aynı şekilde Cenkseven Önder ve Sarı'nın yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin zorba ve zorba/kurban olarak zorbalık olayına dâhil olma oranları erkek öğrencilere kıyasla daha düşük olarak bulunurken; kız öğrencilerin çoğunlukla karışmayan grup içinde yer aldıkları saptandı [147]. Başka bir çalışmada ise orta öğretimde ki kız öğrencilerde sosyal ve sözel zorbalığın daha fazla tercih edildiği belirtilmektedir [116]. Bu çalışmalara benzer şekilde bizim yaptığımız çalışmamızda da erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla zorbalık uygulama oranlarının daha fazla olduğu ve erkek öğrencilerin çoğunlukla korkutma/sindirme ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır (Tablo 37). Zorbalığa maruz kalma açısından ise yine literatür ile uyumlu olarak kız öğrencilerde kişisel eşyalara saldırı ve ilişkisel saldırıya maruz kalma puan ortalamaları daha yüksek saptanırken, erkek öğrencilerde korkutma ve sindirme yoluyla zorbalığa maruz kalma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 21). Bu sonuçlardan hareketle toplumumuzun ataerkil yapısına ve erkeklerin fiziksel özelliklerine paralel olarak, erkek öğrencilerde şiddet eğiliminin daha fazla olduğunu ve çoğunlukla da açık saldırı yöntemini kullandıklarını söyleyebiliriz. Diğer taraftan bizim çalışmamızın aksine yapılan cinsiyet ile akran zorbalığı uygulama ya da maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptayan çalışmalara da rastlanmıştır [178,179]. Elde edilen bu farklı sonuçların ise coğrafi ve kültürel farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalarda düşük sosyoekonomik durumun aile içindeki iletişimi kötü yönde etkilediği ve bu durumda çocuklarda şiddet eğilimine neden olduğu saptanmıştır [180]. Çalışmamızda ekonomik durumu kötü veya çok kötü olan öğrencilerin zorbalık alt grubu olarak daha çok alaya maruz kaldığı ve de aynı zorbalık yöntemini uyguladığı

saptanmıştır (Tablo 26, Tablo 42). Olweus'un yapmış olduğu çalışmada da ailenin sosyoekonomik düzeyi ile akran zorbalığı arasında ilişki olduğu bulunmuştur [181]. Pişkin'in yapmış olduğu çalışmada sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin zorbalığa daha fazla maruz kaldığı, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise zorbalık uygulama eğiliminin daha yüksek olduğu saptanmıştır [182]. Başka bir çalışmada kurban statüsündeki öğrencilerin %62'sinin ekonomik durumu düşük olarak saptanırken, hem zorba hem kurban olan öğrencilerin de %79'unun ekonomik durumu düşük olarak saptanmıştır [183]. Bu sonuçla uyumlu olarak araştırmamızda ekonomik durumu çok kötü olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma puan ortalamalarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilirken; bu öğrencilerin alt grup olarak alay, açık saldırı ve korkutma/sindirmeye maruz kaldığı saptanmıştır (Tablo 26). Benzer şekilde ekonomik durumu kötü olan öğrencilerin ise diğer öğrencilere kıyasla daha çok kişisel eşyalara saldırı tarzında zorbalığa maruz kaldığı saptanmıştır (Tablo 26). Ayrıca ekonomik durumu kötü ve çok kötü olan öğrencilerin zorbalık alt grubu olarak alayı diğer öğrencilere oranla daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Tablo 42).

Çalışmamızda ekonomik durumu kötü ve çok kötü olan öğrencilerin algılanan sosyal destek puanları toplam puanda, aile ve arkadaşlık alt boyutlarında diğer öğrencilere kıyasla daha düşük olarak saptanmıştır (Tablo 58). Sonuç olarak ekonomik durumu kötü ve çok kötü olan öğrencilerin algılanan sosyal destek puan ortalamaları daha düşük saptanırken, akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık uygulama puan ortalamalarının ise daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç Olweus'un, Pişkin'in,, Amy ve arkadaşlarının çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Çalışmada anne babası ayrı olan öğrencilerde korkutma/sindirmeye maruz kalmayla birlikte aynı yöntemi zorbalık olarak uygulama oranlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 27, Tablo 43). Ayrıca literatür ile uyumlu olarak çalışmamızda bu çocukların akran zorbalığına maruz kalma puan ortalamaları alay, korkutma/sindirme alt boyutlarında ve toplamda diğer çocuklara kıyasla daha yüksek olarak saptanırken (Tablo 27); akran zorbalığı uygulama puan ortalamalarının da korkutma/sindirme ve kişisel eşyalara saldırı alt boyutlarında diğer çocuklara kıyasla yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 43). Spriggs ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada anne baba ilişkileri iyi olmayan siyahi gençler arasında zorba/kurban oranlarının yüksek olduğu bulunurken [131], başka bir çalışmada da zorba ve

kurban statüsündeki çocukların diğer çocuklara kıyasla aile desteğinin daha düşük olduğu saptanmıştır [184]. Holmes ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada aileleri okul ve okul dışındaki sorunlar ile ilgilenilen çocukların zorbalığa dahil olma oranları daha düşük olduğu belirtilirken [53], diğer bir çalışmada ise akran zorbalığına katılan öğrencilerin ailelerinden baskı ve reddedici davranışlara maruz kaldığı saptanmıştır [185]. Benzer şekilde bizim çalışmamızda anne ve babası ayrı olan çocuklarda algılanan sosyal destek her üç alt grupta (aile, arkadaş, özel bir insan) ve toplam olarak diğer çocuklara kıyasla düşük olarak saptanmıştır (Tablo 59). Sonuç olarak çalışmamızda anne ve babası ayrı olan ve bu nedenle aileden algılanan sosyal desteği düşük olan öğrencilerin, literatürdeki çalışmalar ile uyumlu olarak akran zorbalığı uygulama ve akran zorbalığına maruz kalma puan ortalamalarının diğer öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızda okulu sevmeyen öğrencilerin korkutma ve sindirmeyi zorbalık yöntemi olarak kullandıkları ve aynı yöntemle zorbalığa maruz kaldıkları saptanırken (Tablo 29, Tablo 45); okul başarısı düşük olan öğrencilerin ise alay, korkutma sindirme ve açık saldırıya maruz kaldıkları ve aynı yöntemleri zorbalık yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir (Tablo 32, Tablo 48). Bu sonuçlar ile uyumlu olarak Craig ve Pepler'in çalışmasında akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerde genel olarak aynı davranışı sergileme yani akran zorbalığı uygulama oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır [11]. Literatürde ki bu verilerden hareketle akran zorbalığına maruz kalma ile akran zorbalığı uygulama arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu iki durumun birbirini tetiklediği söylenebilir.

Spriggs yaptığı çalışmada da zorbalık yapan ya da zorbalığa maruz kalan öğrencilerin okul ve akademik başarılarının daha düşük olduğu ve bu öğrencilerin okula bağlanmada sıkıntı yaşadıkları saptanmıştır [131]. Hunt-Sartori'nin yaptığı çalışmada ise okulda daha az disiplin sorunu yaşayan ve okul ortamını daha iyi olarak algılayan öğrencilerde okul başarısının daha yüksek olduğu bulunmuştur [186]. Başka bir çalışmada da öğrencilerin okula yönelik olarak olumsuz duygu ve düşüncelerinin, onların okuldaki gündelik yaşamını etkilediği gibi eğitim başarısı önünde de engel teşkil ettiği saptanmıştır [187]. Benzer şekilde bizim çalışmamızda da okul başarısı düşük olan öğrencilerin zorbalık uygulama ve zorbalığa maruz kalma oranları diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek saptanırken; alt grup olarak ise bu öğrencilerin çoğunlukla alay, korkutma/sindirme

ve açık saldırı yöntemlerine maruz kaldığı ve aynı yöntemleri zorbalık yöntemi olarak uyguladıkları saptanmıştır (Tablo 32, Tablo 48). Diğer taraftan bu sonuçlar ile uyumlu olarak bizim çalışmamızda okul başarısı düşük olan öğrencilerin aile alt boyutunda algıladıkları sosyal destek puanlarının başarılı öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 64). Bu sonuçlarda da görülmektedir ki başarısız ve sosyal desteği düşük olan öğrencilerin; akran zorbalığı uygulama ve zorbalığa maruz kalma riskleri diğer öğrencilere göre anlamlı düzeyde artmaktadır.

Williams ve Guerra'nın yaptıkları çalışmada okulu güvenilir, kendilerine yakın ve adaletli bir yer olarak gören öğrencilerde zorbalığa dahil olma oranları daha düşük olarak saptanırken, aynı çalışmada sanal zorbalık ile okuldaki ortam arasında negatif bir ilişki olduğu, yani okul ortamını iyi olarak algılayan çocuklarda sanal zorbalığa katılma oranları daha düşük olarak saptanmıştır [78]. Aynı şekilde başka bir çalışmada öğrenciler arasındaki sanal zorbalık ilişkilerinin çoğunlukla aynı okuldaki öğrenciler arasında olduğu saptanmış; bu durum da okul ortamı ile zorbalığa dahil olma arasında ilişki olduğunu desteklemektedir [49]. Bayraktar'ın çalışmasında da okula bağlılığı yüksek olan öğrencilerde zorbalık uygulama ve maruz kalma oranları düşük olarak saptanmıştır [106]. Leonard'ın çalışmasında okul ortamını genel olarak kötü olarak algılayan öğrencilerin okul yaşamının her alanını kötü olarak değerlendirdiği saptanırken; okul ortamıyla ilgili algısı olumlu olan öğrencilerde devamsızlık oranlarının daha düşük olduğu saptanmıştır [188]. Ayrıca yapılan çalışmalarda öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkiler ne kadar iyiye okula adapte olmanın ve okuldaki düzeni kabullenmenin o kadar kolaylaştığı saptanmıştır [189,190]. Literatürdeki bu verilerle uyumlu olarak çalışmamızda okulu sevmeyen ve mazeretsiz olarak sık devamsızlık yapan öğrencilerde akran zorbalığı uygulama oranları diğer öğrencilere oranla yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 44, Tablo 45). Yine literatür ile uyumlu olarak çalışmamızda okulu sevmeyen öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma oranları diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 29). Okulu sevmeme ile akran zorbalığı arasında saptanan bu ilişki bir neden sonuç ilişkisi gibi görünmektedir. Yani okul ortamında bir şekilde akran zorbalığına dahil olan öğrencilerin okula yönelik olumsuz algıları ve devamsızlık oranları artmaktadır.

Mayseless ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada zorbalık konusunda anne ile olan ilişkilerin, babaya oranla daha belirleyici olduğunu saptamıştır [191]. Finnegan ve

arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise kız çocuklarında zorbalık ile anne reddi ve anneye çatışmanın etkili olduğu saptanmıştır [192]. Bizim çalışmamızda ise bu duruma benzer olarak annesi üniversite mezunu olan öğrencilerde algılanan sosyal destek puanı, aile, arkadaşlık alt boyutlarında ve toplamda düşük olarak saptanırken (Tablo 54); bu öğrencilerde zorbalığa maruz kalma oranı diğer öğrencilere göre daha yüksek olarak belirlenmiştir (Tablo 22). Benzer şekilde çalışmamızda annesi çalışan ve bu nedenle de anne ile ilişkileri daha zayıf olduğu düşünülen çocukların ilişkisel saldırı alt boyutunda akran zorbalığı yapma oranları diğer öğrencilerden yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 39).

Ayran'ın çalışmasında babanın eğitim durumu ve mesleği ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır [183]. Benzer şekilde Satan'ın çalışmasında baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerde akran zorbalığı uygulama oranları diğer öğrencilere oranla daha yüksek olarak saptanmıştır [193]. Diğer taraftan Arıman'ın çalışmasına göre babanın eğitim düzeyi ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır [72]. Arıman'ın çalışması ile uyumlu olarak çalışmamızda babaların eğitim durumu ile akran zorbalığı uygulama ve zorbalığa maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken (Tablo 24, Tablo 40); bu öğrenciler arasında algılanan sosyal destek puanı açısından da anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 56).

Çalışmamızda Ayran ve Satan'ın çalışmalarıyla uyumlu olarak babası çalışmayan öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla açık saldırıya başvurma oranlarının daha yüksek olduğu saptanırken (Tablo 41); akran zorbalığına maruz kalma ve algılanan sosyal destek açısından babası çalışan ve çalışmayan öğrenciler arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır (Tablo 25, Tablo 57).

Yapılan çalışmalara göre televizyonda sürekli şiddet içeren programlar izlenmesinin çocuklar üzerinde iki yönde olumsuz etki gösterdiği; birinci olarak çocukların sürekli olarak izledikleri bu davranışları normalleştirerek aynı davranışlar kendilerine uygulandığında tepki göstermemelerine, ikinci olarak da çocukların normalleştirdikleri bu şiddet içerikli davranışları başkalarına uygulamalarına neden olmaktadır [194,195]. Benzer şekilde Uysal'ın çalışmasında yeralan öğretmenler; çocukların izledikleri şiddet içerikli televizyon programlarının ve oynadıkları şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocukları bu davranışlara yönelttiğini belirtmişlerdir [196]. Bu çalışmalarda ki verilerle uyumlu olarak bizim çalışmamızda da bilgisayar oyunu olarak çoğunlukla savaş oyunlarını tercih eden

öğrencilerin zorbalık yapma oranlarının diğer öğrencilere kıyasla daha fazla olduğu göz önüne alındığında (Tablo 47); öğrencilerin sanal ortamdaki tercih ve aktiviteleri ile günlük yaşamları arasında ilişki olduğu ve sanal ortamda yapılan aktivitelerin günlük yaşamı da etkilediği söylenebilir. Ayrıca yine bizim çalışmamıza göre televizyon programı olarak şov programlarını, bilgisayar oyunu olarak ise tavla oyununu daha çok tercih eden öğrencilerin akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıkları saptanmıştır (Tablo 30, Tablo 31). Çalışmamızda bilgisayar oyunu olarak daha çok strateji oyunu gibi grup halinde oynanabilen oyunları tercih eden öğrencilerde arkadaş alt boyutunda algılanan sosyal desteğin diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olarak saptandığı göz önüne alınırsa (Tablo 63), grup halinde ve birbirine destek olarak oynanan oyunların arkan ilişkilerini geliştirdiği söylenebilir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Ordu ili Akkuş ilçesindeki lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama durumları; algıladıkları sosyal destek durumu ve çeşitli demografik verilerle karşılaştırılarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Akran Zorbalığına Maruz Kalma

1. Çalışmada akran zorbalığına maruz kalma açısından en yüksek puanın alay alt boyutunda olduğu saptanmıştır.
2. Çalışmada farklı liselerdeki öğrenciler arasında akran zorbalığına maruz kalma oranlarının farklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca akran zorbalığının alt grupları (alay, kişisel eşyalara saldırı, ilişkisel saldırı, açık saldırı) açısından da okullar arasında farklılık olduğu ve farklı okullarda farklı zorbalık türleri olduğu saptanmıştır.
3. Kız öğrencilerde kişisel eşyalara saldırı ve ilişkisel saldırıya maruz kalma oranları daha yüksek saptanırken, erkek öğrencilerde ise korkutma ve sindirme yoluyla zorbalığa maruz kalma oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır.
4. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerde akran zorbalığına maruz kalma ve alt grup olarak da korkutma/sindirmeye maruz kalma oranları yüksek olarak saptanmıştır.
5. Ekonomik durumu çok kötü olan öğrencilerde alay, açık saldırı ve korkutma/sindirmeye maruz kalma oranları ile genel olarak akran zorbalığına maruz kalma oranları yüksek saptanırken; ekonomik durumunu kötü olarak değerlendiren öğrencilerde ise kişisel eşyalara saldırıya maruz kalma oranları diğer öğrencilere oranla daha yüksek saptanmıştır.
6. Anne babası ayrı olan çocuklarda akran zorbalığına maruz kalma oranları ve alt boyut olarak da alay ve korkutma/sindirmeye maruz kalma oranları diğer öğrencilere oranla yüksek saptanmıştır.

7. Okulu sevmeyen öğrencilerin akran zorbalığına daha fazla maruz kaldığı, alt grup olarak ise bu öğrencilerin çoğunlukla korkutma ve sindirmeye maruz kaldığı saptanmıştır.
8. Televizyon programı olarak çoğunlukla şov programı izleyen öğrencilerde akran zorbalığına maruz kalma oranları daha yüksek saptanırken, bu öğrencilerin çoğunlukla alay ve kokutma/sindirmeye maruz kaldığı saptanmıştır.
9. Bilgisayar oyunu olarak tavla oynayan öğrencilerde akran zorbalığına maruz kalma oranı daha yüksek saptanırken; bu öğrencilerin çoğunlukla alaya maruz kaldığı saptanmıştır.
10. Başarısız öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma oranları daha yüksek saptanırken; bu öğrencilerin çoğunlukla alay, korkutma sindirme ve açık saldırıya maruz kaldığı saptanmıştır.
11. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma durumu ile yaş, sınıf, annenin çalışma durumu, babanın çalışma durumu, babanın eğitim durumu ve mazeretsiz okula devamsızlık arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Akran zorbalığına maruz kalmaya yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Genel olarak toplum tarafından fazla dikkate alınmayan alay gibi sözel zorbalıklara daha çok dikkat edilebilir ve engellenmesi konusunda daha çok çaba harcanabilir.

Farklı okullarda zorbalık türleri farklı olduğu gözönüne alınarak; her okulda uygulanacak zorbalıkla mücadele yöntemi de okuldaki soruna yönelik olabilir ve akran zorbalığına maruz kalmayı önleyici programlar hazırlanabilir.

Kız ve erkek öğrencilerin zorbalığa maruz kalma durumları ve zorbalığa karşı korunma yöntemleri ayrı ayrı değerlendirilebilir.

Ailelerin eğitim durumları dikkate alınarak anne ve babaların akran zorbalığı konusunda farkındalıklarının artırılmasına ve çocuklarıyla olan ikili ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Okullarda öğrencilerin okulu sevmeme nedenleri araştırılarak bu sorunların çözümü için yerel olarak her okulda ve genel olarak tüm okullarda çalışmalar yapılabilir.

Genel olarak kendinin başarısız ve toplumdan dışlanmış hissetmenin zorbalığa maruz kalma açısından bir risk faktörü olduğu düşünülürse; çocukların psikolojik gelişimi sırasında özgüven kaybına neden olabilecek davranışlardan uzak durulmalı, kendine güveni tam olan nesiller yetiştirmek için çaba harcanmalıdır.

Araştırmada, ailenin eğitim durumu, okul türü, ailenin ekonomik durumu, anne babanın birliktelik durumu, çocuğun okuldaki başarı durumu gibi değişkenlerin akran zorbalığına maruz kalma arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Daha geniş örneklerde yürütülen benzer çalışmaların yapılması, bu değişkenlerin akran zorbalığına maruz kalma üzerindeki etkisinin daha net görülmesi önerilebilir.

Akran Zorbalığı Uygulama

1. Çalışmada akran zorbalığı uygulama açısından en yüksek puanın alay alt boyutunda olduğu saptanmıştır.
2. Çalışmamızda 9. Sınıf öğrencilerinde alay alt boyutunda zorbalık uygulama oranları 10. 11. ve 12. Sınıflara oranla daha düşük olarak saptanmıştır.
3. Çalışmada farklı okullardaki öğrencilerin farklı zorbalık türlerini uyguladığı saptanmıştır. Okullar arasında alay, açık saldırı, kişisel eşyalara saldırı ve korkutma/sindirme uygulama açısından farklılık olduğu saptanmıştır.
4. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla zorbalık uygulama oranlarının daha fazla olduğu ve bu öğrencilerin çoğunlukla korkutma/sindirme ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır.
5. Annesi çalışan öğrencilerin ilişkisel saldırı uygulama oranı diğer öğrencilere göre daha yüksek saptanmıştır

6. Babası çalışmayan öğrencilerin diğer öğrencilere oranla açık saldırı uygulama oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır.
7. Ailesinin ekonomik durumu kötü ve çok kötü olan öğrencilerin zorbalık alt gruplarından alayı, diğer öğrencilere oranla daha fazla uyguladığı saptanmıştır.
8. Anne babası ayrı olan çocukların korkutma/sindirme ve kişisel eşyalara saldırı yöntemlerini diğer çocuklara oranla daha fazla kullandığı saptanmıştır.
9. Okula mazeretsiz olarak sık devamsızlık yapan öğrencilerde zorbalık uygulama oranları diğer öğrencilere göre yüksek saptanırken; bu öğrencilerin genellikle alay, korkutma/sindirme ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır.
10. Okulu sevmeyen öğrencilerde akran zorbalığı uygulama oranları daha yüksek saptanırken; bu öğrencilerin çoğunlukla alay, korkutma/sindirme ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır.
11. Bilgisayar oyunlarında genellikle savaş oyunlarını tercih eden ergenlerde zorbalık uygulama oranları yüksek saptanırken; bu öğrencilerin çoğunlukla alay ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır.
12. Okul başarısı düşük öğrencilerin zorbalık yöntemi olarak alay, korkutma/sindirme ve açık saldırıyı diğer öğrencilere oranla daha fazla kullandıkları saptanmıştır.
13. Öğrencilerin akran zorbalığı uygulama durumları ile yaş, annenin eğitimi, babanın eğitimi ve en çok izlenen televizyon programı arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Akran zorbalığı uygulamaya yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada büyük çocukların küçük çocuklara zorbalık uygulama oranlarının daha yüksek olduğu düşünülerek; farklı yaş gruplarının bir arada olduğu ortamlarda okul yönetimi ve öğretmenlerin farklı yaş gruplarındaki çocuklar arasındaki iletişimi ve bağı güçlendirecek faaliyetleri ve programları artırmaya yönelik tedbirler alması ve bu konudaki farkındalıklarının artırılması önerilebilir.

Muhtemelen ataerkil toplum yapımızın bir sonucu olarak erkek öğrencilerin şiddete ve zorbalığa eğilimlerinin daha yüksek olduğu durumu göz önünde bulundurularak bu öğrencileri şiddetten uzak tutmaya ve enerjilerini farklı alanlara aktarmaya yönelik programlar hazırlanarak bu programların etkililiği incelenebilir.

Daha geniş örneklerde okula devamsızlık oranları yüksek olan ve okulu sevmeyen öğrencilerde devamsızlık veya okulu sevmeme nedenleri araştırılarak akran zorbalığı uygulama üzerindeki etkisi daha net incelenebilir.

Okullarda, okul başarısı düşük öğrencilerin başarı düzeylerini arttırmak ve bu başarısızlığın onları farklı şiddet eylemlerine yöneltmesini engellemek için bu öğrencilerin başarılı olduğu alanlar tespit edilerek, öğrencilerin başarı duygularının artırılması ve topluma kazandırılmalarına yönelik etkinlikler yapılabilir.

Algılanan Sosyal Destek

1. Çalışmamızda genel olarak algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı uygulama düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.
2. Ergenlerin algılanan sosyal destek puan ortalamalarının genel olarak yüksek olduğu saptanmıştır.
3. Algılanan sosyal destek puanları en yüksek olarak aile, en düşük olarak ise özel bir insan alt boyutunda saptanmıştır.
4. 9. Sınıf öğrencilerinde aile boyutunda algılanan sosyal destek puanının 12. sınıflara oranla daha yüksek olduğu saptanırken; 11. Sınıf öğrencilerinde arkadaş boyutunda algılanan sosyal destek puanının 10. Sınıflara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.
5. Erkek öğrencilerin algılanan sosyal destek puan ortalamaları toplamda ve aile alt boyutunda kızlara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır.

6. Anneleri üniversite mezunu olan öğrencilerin algılanan sosyal destek puanları aile ve arkadaş alt boyutlarında ve de toplamda düşük olarak saptanmıştır.
7. Ekonomik durumu kötü ve çok kötü olan öğrencilerin algılanan sosyal destek toplam puanları ile aile ve arkadaş alt boyutundaki puanları düşük olarak saptanmıştır.
8. Anne ve babası ayrı olan öğrencilerin algılanan sosyal destek puanları her üç alt grupta (aile, arkadaş, özel bir insan) ve toplamda düşük olarak saptanmıştır.
9. Okulu seven öğrencilerin aile alt boyutunda algıladıkları sosyal destek puanları yüksek olarak saptanmıştır.
10. Bilgisayar oyunu olarak çoğunlukla strateji oyunları oynayan öğrencilerin sosyal destek puanları arkadaş alt boyutunda ve toplamda diğer öğrencilere göre yüksek saptanmıştır.
11. Okul başarısı yüksek olan öğrencilerin algılanan sosyal destek puanları aile alt boyutunda diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olarak saptanmıştır.
12. Algılanan sosyal destek puanı ile okul, yaş, annenin çalışma durumu, babanın çalışma durumu, babanın eğitim durumu, okula sık devamsızlık ve en çok izlenen televizyon programları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin artırılmasına yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Okulu sevmeyen ve başarısız olan ve çevrelerinden yeterli desteği göremeyen öğrencilerin sosyal destek kaynakların artırılması,

Okullarda anne-babalar adölesan dönemi ve sorunları, sosyal ve duygusal gereksinimleri konusunda bilgilendirilmesi,

Araştırmanın daha geniş bir örneklem grubu üzerinde ve daha farklı değişkenler kullanılarak yapılması önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

1. Karataş H, Öztürk C. Sosyal Bilişsel Teori İle Zorbalığa Yaklaşım. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 2009; 2: 61-74.
2. Olweus D(1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program, Journal of Child Psychol Psychiatry. 35(7), 1171–90.
3. Nansel T. R.Overpeck M.Pilla R.S.Ruan W. J. Simons-Morton B. ve Peter Scheidt P. (2001), “Bullying behaviors among US youth: prevalence and association with psychosocial adjustment”, Jama, 285 (16), s. 2094-2100.
4. Roland E. (1989), “Bullying: The Scandinavian research tradition. Tattum ve D. Lane (Ed.), Bullying in schools, s. 21-32, Stoke-on Trent: Trentham Books.
5. Smith P. K., Thompson D. (1991). “Dealing with bully/victim problems in the U.K”, K. Smith ve D. Thompson (Ed.), Practical approaches to bullying, s. 1-12, London: David Foulton.
6. West A. ve Salmon G. (2000). “Bullying and depression: A case report”, International Journal of Psychiatry in Clinical Practice. 4, 73-75.
7. Farrington D. P. (1993), “Understanding and preventing bullying”, Chicago Journals, 17, s. 381-458.
8. Barone F. J. (1997), “Bullying in School: It Doesn't Have to Happen”, The Phi Delta Kappan, 79 (1), s.80-82.
9. Işık H. (2009),“Okul güvenliğinin boyutlarına ilişkin kavramsal bir analiz”, İlköğretmen Dergisi Ocak, s.26-31.
10. Smith PK, Ananiadou K, Cowie H (2003) Interventions to reduce school bullying. Can J Psychiatry, 48: 591-599.
11. Craig WM, Pepler DJ (2003) Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. Can J Psychiatry, 48: 577-582.

12. Hughes G (2005). The Relationship between bullying and achievement; a study of related school and family factors. Master Thesis, The University of Calgary, Alberta, Canada.
13. Seals D, Young J (2003) Bullying and victimization: prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence*, 38: 735-747.
14. Kim YS, Koh YJ, Leventhal B (2005) School bullying and suicidal risk in Korean middle school students. *Pediatrics*, 115:357-363.
15. Ando M, Asakura T(2005). Psychosocial influences on physical, verbal and indirect bullying among Japanese early adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 25(3), 268-90.
16. Olweus D(1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program, *Journal of Child Psychol Psychiatry*. 35 (7), 1171-90.
17. Forero R, McLellan L, Rissel C, Bauman A (1999). Bullying behavior and psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: cross sectional survey. *British Medical Journal*, 319 (7206), 344-49.
18. Sipahi H. İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir, 2008.
19. Yiğit R. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği. Sağlıkçı Gözü İle Okullarda Şiddetin Boyutları, 1. Baskı, 2012: 1-174.
20. Borg M. G. (1999). The extent and nature of bullying among primary and secondary school children. *Educational Research*, 41(2), 137-153.
21. Mynard H. ve Joseph S. (2000). Development of the multidimensional peer-victimization scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178.
22. Andreou E. (2000). Bully/victim problems and their association with psychological constructs in 8 to 12 year-old Greek schoolchildren. *Aggressive Behavior*, 26, 49-56.

23. Uludağlı N, Uçanok Z (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77–92.
24. Bayraktar F. (2009). Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
25. Pişkin M(2006). Akran zorbalığı olgusunun ilköğretim öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuga Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, İstanbul.
26. Kapıcı EG (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının Depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 1–13.
27. Nansel TR, Overpeck, M., Pilla, R.S., Ruan, W.J., Simons-Morton, B. & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of American Medical Association*, 285, 2094-2100
28. Bentley KM, & Li, AKF. (1995). Bully and victim problems in elementary schools and students' beliefs about aggression. *Canadian Journal of School Psychology*, 11(2), 153-165.
29. Genta ML, Menesini, E., Fonzi, A., Costabile, A., & Smith, P.K. (1996). Bullies and victims in schools in central and southern Italy. *European Journal of Psychology*, 11, 97–110.
30. Pekel-Uludağlı N. & Uçanok Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranışı türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (56), 77-92.
31. Hilooğlu S. & Cenkseven Önder F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online*, 9(2), 1159-1173
32. Güvenir T. (2004). Okulda akran istismarı. Ankara: Kök yayıncılık.

33. Olweus D. (2005). *Bullying at school. What we know and what we can do.* Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
34. Sharp S. ve Smith P. K. (1994). *Tackling bullying in your school: A practical handbook for teachers.* New York: Routledge.
35. Smith P. K. ve Brain P. (2000). *Bullying in school: Lessons from two decades of research.* *Aggressive Behaviour.* 26(1), 1-9.
36. Pişkin M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim.* 2(2), 531-562.
37. Olweus D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership,* 60(6), 12-18.
38. Orpinas P. ve Horne A. M. (2006). *Bullying Prevention (First Edition).* Washington: American Psychological Association
39. Smith P. K., Ananiadou K., ve Cowie H. (2003). Interventions to reduce school bullying. *Canadian Journal of Psychiatry,* 48(9), 591-599.
40. Pınar Burnukara, Zehra Uçanok, İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı. *Türk Psikoloji Yazıları,* Haziran 2012, 15 (29), 68-82
41. Björkqvist K. (1994). Sex differences in physical, verbal, and indirect aggression: A review of recent research. *Sex Roles,* 30(3-4), 177-188.
42. Crick N. R. ve Grotpeter J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development,* 66(3), 710-722.
43. Hawker D. S. J. ve Boulton M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 41(4), 441-455.
44. Eliot M. (1997). *101 Ways of Dealing with Bullying.* London: Hodder Childrens's Book
45. Çınkır Ş. (2006). Okullarda kabagüç: türleri, etkileri ve önleme stratejileri. I. Şiddet ve okul: Okul ve çevresinde çocuğa yönelik şiddet ve alınabilecek tedbirler sempozyumu. (s. 12).

46. Olweus D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.
47. Rivers I. & Smith P.K. (1994). Types of bullying behaviour and their correlates. *Aggressive Behavior*, 20, 359-368.
48. Bayar Y, Uçanol Z (2012). Ergenlerin dâhil oldukları zorbalık statülerine göre okul sosyal iklimi ve genellenmiş akran algıları kuram ve uygulamada eğitim bilimleri. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(4), 2337-2358
49. Li Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27, 157-170.
50. Baldry AC. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse and Neglect*. 27(7), 713-732.
51. Baldry AC. ve Farrington DP. (2000). Bullies and delinquents: Personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Social Psychology*. 10(1), 17-31.
52. Myron-Wilson R. ve Smith PK. (1998). Attachment influences on bullying. Yayınlanmamış bildiri. British Psychological Society Developmental Annual Conference.
53. Holmes JR. ve Holmes-Lonergan HA. (2004). The bully in the family: Family influences on bullying. (Ed. Sanders, C.E. ve Phye, G.D.). *Bullying: Implications for the classroom*. San Diego: Elsevier Academic Press.
54. Smokowski P. R. ve Kopasz K. H. (2005). Bullying in schools: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies. *Children and School*. 27(2), 101-110.
55. Holt M. K. ve Espelage D. L. (2007). Perceived social support among bullies, victims, and bully-victims. *Journal of Youth Adolescence*. 36, 984-994
56. Hortaçsu N. (2003). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitapevi.
57. Steinberg L. (2007). *Ergenlik*. (Çev. Ed. Figen Çok). Ankara: İmge Kitabevi.

58. Tarık Totan, Zeynep Deniz Yöndem. Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi* 2007 (8) 2: 53–68
59. Houndoumadi A. ve Pateraki L. (2001). Bullying and bullies in Greek elementary schools pupils' attitudes and teachers'/parents' awareness. *Educational Review*,53(1), 19-27.
60. Rubin KH, Chen X, Coplan R, Buskirk AA, & Wojslawowics JC (2005). Peer relationships in childhood. In M. H.
61. Tolson JM, & Urberg KA. (1993). Similarity between adolescent best friends. *Journal of Adolescent Research*, 8, 274–288.
62. Hortaçsu N. (2003). İnsan ilişkileri (3. bs). Ankara: İmge Kitabevi.
63. Bee H., & Boyd D. (2007). *The developing child*. Boston: Pearson International Edition.
64. Crick NR, & Dodge KA. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115(1), 74-101.
65. Ladd GW, & Troop-Gordon W (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74(5), 1344–1367.
66. Rabiner D. L., Keane S. P., & MacKinnon-Lewis C. (1993). Children's beliefs about familiar and unfamiliar peers in relation to their sociometric status. *Developmental Psychology*, 29, 236-243.
67. Dodge K. A., & Coie J. D. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1146-1158.
68. Salmivalli C., & Isaacs J. (2005). Prospective relations among victimization, rejection, friendlessness, and children's self- and peer-perceptions. *Child Development*, 76(6), 1161 – 1171.

69. King AR, & Terrance C. (2006). Relationships between personality disorder attributes and friendship qualities among collage students. *Journal of Social and Personal Relationship*, 23(5), 5-20.
70. Salmivalli C, Huttunen A, & Lagerspetz KM J. (1997). Peer networks and bullying in schools. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38, 305–312
71. Welsh W. N., Greene J. R., & Jenkins P. H. (1999). School disorder: The influence of individual institutional and community factors. *Criminology*, 37(1), 73-115.
72. Arıman F. (2007). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
73. Totan T. (2008). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
74. Cowie H. (2004). Peer influences. In C. E. Sanders & G. D.Phye (Ed.), *Bullying implications for the classroom*. California (pp. 137-158): Elsevier Academic Press
75. Perdue N. H., Manzeske D. P., & Estell D.P. (2009). Early predictors of school engagement: Exploring the role of peer relationships. *Psychology in the Schools*, 46(10), 1084-1097.
76. Birnbaum A. S., Lytle L. A., Hannan P. J., Murray D. M., Perry C. L., & Forster J. L. (2003). School functioning and violent behavior among young adolescents: A contextual analysis. *Health Education Research*, 18(3), 389-403
77. Mcneely A. C., Nonnemaker J. M. & Blum R. W. (2002). Promoting school connectedness: evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Journal of School Health*, 72 (4), 138-146
78. Williams K., & Guerra N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 14- 21
79. Bayraktar F. (2009). Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

80. Sprott J., Jenkins J. M., & Doob A. (2005). The importance of school. Protecting at-risk youth from offending. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 3, 59-77.
81. Batsche G. M., & Knoff H. M. (1994). Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools. *School Psychology Review*, 23, 165-175.
82. Hazler R. J., Hoover J. H., & Oliver R. (1992). What kids say about bullying. *The Executive Educator*, 14(11), 20-22.
83. Varjas K., Henrich C., & Meyers J. (2009). Urban middle school students' perceptions of bullying, cyberbullying and school safety. *Journal of School Violence*, 8, 159-176.
84. Brown S. L., Birch D. A., & Kancherla V. (2005). Bullying perspectives: Experiences, attitudes, and recommendations of 9- to 13-year-olds attending health education centers in the United States. *Journal of School Health*, 75(10), 384-392.
85. Craig W. M., Pepler D., & Atlas R. (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. *School Psychology International*, 21(1), 22-36.
86. Karatzias A., Power K. G., & Swanson V. (2002). Bullying and victimization in Scottish secondary schools: Same or separate Entities? *Aggressive Behavior*, 28, 45-61.
87. Brand S., Felner R., Shim M., Seitsinger A., & Dumas T. (2003). Middle school improvement and reform: Development and validation of a school-level assessment of climate, cultural pluralism, and school safety. *Journal of Educational Psychology*, 95, 570-578.
88. Hilooğlu S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
89. Çalık T., Özbay Y., Özer A., Kurt T., & Kandemir M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 60, 555-576

90. Hoover J. H., Oliver R., & Thomson K. (1993). Perceived victimization by school bullies: New research and future directions. *Journal of Humanistic Education and Development*, 32, 76-84.
91. Juvonen J., & Murdock T. B. (1995). Grade-level differences in the social value of effort: Implications for self-presentation tactics of early adolescents. *Child Development*, 66(6), 1694-1705.
92. Bryk A., & Schneider S. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. New York: Russell Sage Foundation.
93. Binnur Yeşilyaprak, Işık Dursun Balanuye. Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği A Scale for Teacher Attitudes toward School Bullying. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2012, 4 (37), 38-48
94. Dake J. A., Price J. H. ve Telljohann S. K. (2003). Teacher perceptions and practices regarding school bullying prevention. *Journal of School Health*, 73(9), 347-355.
95. Dake J. A, Price J. H, Telljohann S. ve Funk, J. B. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health*, 73(9), 173-181.
96. Glover D., Gough G. Johnson M. ve Cartwright N. (2000). Bullying in 25 Secondary schools: Incidence, impact and intervention. *Educational Research*, 42(2),141-157.
97. Yoon J. S. (2004). Predicting teacher interventions in bullying situations. *Education and Treatment of Children*, 27(1), 37-45.
98. Beran T. (2005). A new perspective on managing school bullying: Pre-service teachers' attitudes. *Journal of Social Sciences, Special Issue*, (8)43-49.
99. Boulton M. J. (1997). Teachers' views on bullying definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 223-233.
100. Attar-Schwartz S. (2009). Peer sexual harassment victimization at school: The roles of student characteristics, cultural affiliation, and school factors. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79(3), 407-420.

101. Menesini E. Smith P. Genta M. Giannetti E. Fonzi A. ve Costabile A. (1997). Cross-national comparison of children's attitude toward bully/victim problems in school. *Aggressive Behaviour*, 23, 245-257.
102. Hazler R. J. Miller D. L. Carney J. V. ve Green S. (2001). Adult recognition of school bullying situations. *Educational Research*, 43, 133-146
103. Furniss C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime- is it? *Education and Law*, 12(1), 9-29
104. Scarpaci R. T. (2006). Bullying: Effective strategies for its prevention. *Kappa Delta Pi Record*, 42(4), 170-174
105. Tekin M. (2006). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa maruz kalmaları ile ilgili tutum ve görüşleri. I. Şiddet ve Okul: Okul Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu. 13-15 Eylül, Adana.
106. Bayraktar F. (2009). Ergenlerin zorba ve kurbandavranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerinin rolü: Bütüncül bir model önerisi. Yayınlanmamış doktora tezi. H.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
107. Pişkin M. Öğülmüş S. Bökeoğlu Ö.Ç. Atik G. Çinkır Ş ve Babadoğan C. (2009). Öğretmen Şiddetini belirleme ölçeğinin geliştirilmesi. X.Ulusal PDR Kongresi bildiri özetleri. Adana, Çukurova Üniversitesi. Ankara: PegemA,126.
108. Sutton J. ve Smith P. K. (1999). Bullying as a group process: An adaptation of the participant role approach. *Aggressive Behavior*, 25, 97-111.
109. Juvonen J., Nishina A. ve Graham S. (2000). Peer harassment, psychological adjustment, and school functioning in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 92, 349-359.
110. Boulton M. J. ve Underwood K. (1992). Bully/victim problems among middle school children. *British Journal of Educational Psychology*, 62, 73-87.
111. Austin S. ve Joseph S. (1996). Assessment of bully/victim problems in 8 to 11 year olds. *British Journal of Educational Psychology*, 66, 447-456.

112. Dölek N. (2002). Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
113. Gültekin Z. ve Sayıl M. (2005). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması. Türk Psikoloji Yazıları, 8(15), 47-61.
114. Boulton M. J. ve Smith P. K. (1994). Bully/victim problems in middle school children: Stability, self-perceived competence, peer acceptance. British Journal of Developmental Psychology, 12, 315-325.
115. Sharp, S. & Smith P.K. (1991). Bullying in UK schools: The DES Sheffield Bullying Project. Early Childhood Development and Care, 77, 47-55.
116. Rivers I. ve Smith P. K. (1994). Types of bullying behaviour and their correlates. Aggressive Behavior. 20, 359-368.
117. Smith P. K. Shu S. ve Madsen K. (2001). Characteristics of victims of school bullying: Developmental changes in coping strategies and skills. J. Jovonen ve S. Graham, (Ed.), Peer harassment in school içinde (332-351). New York: Guilford Publications.
118. Champion, K. Vernberg E. ve Shipman K. 2003. Nonbullying Victims of Bullies: Aggression, Social Skills, and Friendship Characteristics. Applied Developmental Psychology, 24, 535-551.
119. Kapıcı E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi, 37(1), 1-13.
120. Smith P. K. Madsen K. C. ve Moody J. C. (1999). What causes the age decline in reports of being bullied at school? Towards a developmental analyses of risk of being bullied. Educational Research, 41, 267-285.
121. Hanish L. D. ve Guerra N. G. (2002). A longitudinal analysis of patterns of adjustment following peer victimization. Developmental Psychopathology, 14, 69-89
122. Perry D. G. Perry L. C. ve Weiss R. J. (1989). Sex differences in the early consequences that children anticipate for aggression. Developmental Psychology, 25, 312-319.

123. Rigby K. Cox I. K. ve Black G. (1997). Cooperativeness and bully/victim problems among Australian schoolchildren. *Journal of Social Psychology*, 137(3), 357-368.
124. Şirvanlı-Özen D. (2006). Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 58, 77-94.
125. Salmivalli C. Karhunen J. ve Lagerspetz K. (1996). How do victims respond to bullying? *Aggressive Behavior*, 22, 99-109
126. Banks R. (1997). Bullying in schools. ERIC Document Reproduction Service No. ED 407154.
127. Dölek N. Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve önleyici bir program modeli. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2002
128. Green V. A. 2008. Bullying. İçinde Neil J. Salkind (Ed.) *Encyclopedia of Educational Psychology*. California: SAGE Publications, Inc.
129. Berthold K Hoover JH. Correlates of bullying and victimization among intermediate students in the Midwestern USA. *Journal of International School Psychology*, 2010; 21: 65-78.
130. Genç G. 2007. Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
131. Spriggs A. L. Iannotti R. Nansel T. R. ve Haynie D. L. (2007). Adolescent bullying involvement and perceived family, peer and school relations: Commonalities and differences across race/ethnicity. *The Journal of Adolescent Health*. 41(3), 283-293.
132. Metin Pişkin, Tuncay Ayas. Akran zorbalığı ölçeği; çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 23 Ocak – Şubat – Mart – 2011 Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
133. Griffin R. S. ve Gross A. M. 2004. Childhood Bullying: Current Empirical Findings and Future Directions for Research. *Aggression and Violent Behaviour*, 9(4), 379-400.

134. O'Moore M. ve Kirkham C. 2001. Self-Esteem and Its Relationship to Bullying Behavior. *Aggressive Behaviour*, 27(4), 269-283.
135. Twemlow S. W. Fogany P. Sacco F. C. Gies M. L. ve Hess D. 2001. Improving the Social and Intellectual Climate in Elementary Schools by Addressing Bully-Victim-Bystander Power Struggles.
136. Marano, H. E. (1995). Big. Bad. Bully includes related article on dealing with bullies – Cover Story. *Psychology Today*. September/October, 51–57 <http://www.Findarticles.Com>
137. Garrity C. Jens K. Porter W. Sager N. and Short-Camilli C. (1996). Bully-Proofing your school: Creating a positive climate. *Intervention in School and Clinic*, 32, 235-243.
138. Solberg M. E. ve Olweus D. 2003. Prevalence Estimation of School Bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 29(3), 239-268.
139. Arslan S. Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram Ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.
140. Cook CR, Williams KR, Guerra NG, Kim TE, Sadek S. Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: a meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 2010; 25: 65-83
141. Schwartz D. Subtypes of victims and aggressors in children's peer groups. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2000; 28: 181–92.
142. Georgiou S, Stravrinides P. Bullies, victims and bully/victims: psychosocial profiles and attribution styles. *Journal of International School Psychology*, 2008; 29: 574-589.
143. Oh I, Hazler RJ. Contributions of personal and situational factors to bystanders's reactions to school bullying. *Journal of International School Psychology*, 2009; 30: 291-310.
144. Borg M.G. (1998). The emotional reactions of school bullies and their victims. *Educational Psychology*, 18, 433-444.

145. Banks R. (1997). *Bullying in schools*. Champaign, IL: ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED407154)
146. Rigby K. (2004). Addressing bullying in schools: Theoretical perspectives and their implications. *School Psychology International*, 25(3), 287–300.
147. Fulya Cenkseven Önder, Mediha Sarı. İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık ve Okul Yaşam Kalitesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 897-914, 2012. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
148. Çınkır S. 2006. Okullarda zorbalık: Türleri, etkileri ve önleme stratejileri. I.Şiddet ve Okul Sempozyumu, MEB ve Unicef İşbirliği, İstanbul
149. Whitted K. S. ve David, R. D. 2005. Best practises for preventing or reducing bullying in schools. *Children And Schools*, 27(3), 167–175.
150. Furniss C. 2000. Bullying in schools: It's not a crime-is it. *Education and the Law*, 12 (1), 9-29.
151. Baldry A. C. ve Farrington, D. P. (2005). Protective factors as moderators of risk factors in adolescence bullying. *Social Psychology of Education*, 8(3), 263-284.
152. Bryant K. (1992). Conflict resolution strategies in relation to children's peer relations. *Journal of Applied Psychology*, 13, 35-50.
153. Erwin P. (1995). *Friendship and peer relations in children* (2.baskı). Chichester: Wiley
154. Yöndem Z. D. ve Totan T. (2008). Ergenlerde zorbalık ve stresle baş etme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 28-37.
155. Chiaki K. ve Shelley H. 2009. Bullying and Stress In Early Adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 29(3), 333-356.
156. Olafsen R. N. ve Viemerö V. 2000. Bully/Victim Problems and Coping with Stress in School among 10- To 12-Year-Old Pupils in Åland, Finland. *Aggressive Behavior*, 26, 57–65.

157. Toblin R. L. Schwartz D. Gorman A. H. ve Abou-ezzeddine T. 2005. Social-Cognitive and Behavioral Attributes of Aggressive Victims of Bullying. *Applied Developmental Psychology*, 26, 329-346
158. Fox C. L. ve Boulton M. J. 2005. The Social Skills Problems of Victims of Bullying: Self, Peer and Teacher Perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75(2), 313-328.
159. Şahin M, Akbaba S. İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması. Ocak 2010 Cilt:18 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 331-342
160. Fekkes M. Pijpers F. & Verlove-Vanhorick S. P. Bullying: who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behavior. *Health Education Research*, 20, 81-91, 2005.
161. Kumpulainen K, Rasanen E. & Puura K. Psychiatric disorders and the use of mental health services among children involved in bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 102-110, USA, 2001.
162. Bosworth K, Espelage DL. & Simon, L. Factors associated with bullying behavior in middle school student. *Journal of Early Adolescence*, 19 (3): 341–361, 1999.
163. Gürsoy EC. (2010). Ergenlerde sosyodemografik özelliklere ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi. T.C Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. 2010; 37-39.
164. Şahin D (1999). Sosyal Destek ve Sağlık. Sağlık Psikolojisi Giriş. Editör: Ü Okyayuz. 1. Baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:19, Ankara
165. Ünsal P. (1998). Bir İş Ortamında Algılanan Sosyal Desteğin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyet ve Mesleğe Göre İncelenişi. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları (18-20 Eylül 1996). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
166. Cohen S. & Wills T.A. (1985). Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*. 98, 310-357.

167. Kılıç Ö. E. Özbay H. Göka E. Aktaş M. A. & Güngör S. (1994). Ergenlerin Sosyal Destek Çevreleri: İşçi ve Öğrenciler Arasında Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5(2).
168. Gültekin Z. (2003). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
169. Gültekin Z, Sayıl M. Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2005; 15: 47-61.
170. Pekel-Uludaglı, N. ve Uçanok Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık, akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 56, 77-95
171. Zimet G. D. Dahlem N. W. Zimet S.G. & Farley G. K. (1988). The Multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, (52).
172. Eker D. & Arkar H. (1995). Perceived social support: Psychometric properties of the MSPSS in normal and pathological groups in a developing country. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, (30), 121–126.
173. Çeçen R. A. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 6(3).
174. Roland E. 2002. Aggression depression and bullying others. *Aggressive Behavior*, 28(3), 198-206.
175. Besag V. E. 1989. Bullies and victims in schools. England: Open University Press.
176. Paterika L. ve Houndoumadi A. 2001. Bullying Among Primary School Children in Athens, Greece. *Educational Psychology*, 21(2), 167-175.
177. Rigby K. and Slee P.T. 1991. Bullying among Australian School Children: Reported Behavior and Attitudes Toward Victims. *Journal of Social Psychology*. 131(5), 615-627.
178. Atik, G. 2006. The Role of Locus of Control, Self-Esteem, Parenting Style, Loneliness, and Academic Achievement in Predicting Bullying among Middle

School Students. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

179. Kapçı E. G., 2004. İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 37(1), 1-13.
180. Amy L, Adamski M, Ryan E. Minimizing Female Bullying in Middle School Students Through a Anti-Bullying Programs. Saint Xavier University, An Action Research Project Submitted to the Graduate Faculty, Degree of Master, Chicago, 2008
181. Olweus D. Bullying at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In: Huesmann LR. (Eds). Aggressive behavior: Current perspectives, 3rd press. New York, Plenum Press, 1994: 97-130
182. Pişkin M. Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara. Education and Science, 2010; 35: 175-189.
183. Gülsün ayran, Tezi. Ergenlerde Akran Zorbalığı ile Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2003, Erzurum, Yüksek Lisans
184. Perren S. ve Hornung R. (2005). Bullying and delinquency in adolescence: Victims' and perpetrators' family and peer relations. Swiss Journal of Psychology. 64(1), 51–64.
185. Bowers L. Smith P. K. ve Binney V. (1994). Perceived family relationships of bullies, victims and bully/victims in middle childhood. Journal of Social Personal Relationships. 11(2), 215-232.
186. Hunt-Sartori, M. A. (2007). The relationships among student membership in groups quality of school life, sense of belongingness and selected performance factors. Unpublished doctoral dissertation, Sam Houston State University, Huntsville Texas.
187. Johnson W. L. & Johnson A. M. (1993). Validity of the Quality of School Life Scale: A primary and second-order factor analysis. Educational and Psychological Measurement, 53, 145-153.

188. Leonard C. A. R. (2002). Quality of school life and attendance in primary schools. Unpublished doctoral dissertation, University of Newcastle, Australia.
189. Hamre B. K. & Pianta R. C. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development*, 72(2), 625-638.
190. Roeser R. W. Eccles J. S. & Sameroff A. J. (1998). Academic and emotional functioning in early adolescence: Longitudinal relations, patterns, and prediction by experience in middle school. *Development and Psychopathology*, 10(2), 321-352.
191. Maysless O. Wiseman H. ve Hai I. (1998). Adolescents' relationships with father, mother, and same-gender friend. *Journal of Adolescent Research*. 13(1), 101-123.
192. Finnegan R. A. Hodges E. V. ve Perry D. G. (1996). Victimization by peers: Associations with children's reports of mother-child interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*. 4(75), 1076-1086.
193. Satan A. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Sosyo Demografik Değişkenler ile İlişkisi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2006.
194. Drabman R. S. And Thomas M. H. (1974). Does Media Violence Increase Children's Toleration of Real-life Aggression? *Developmental Psychology*; 1; .418-21
195. Bryant J, Careth RA. And Brown D, (1981). Television viewing and anxiety: An Experimental Examination. *Journal of Communication*; 31: 418-21
196. Uysal, Aynur (2003). Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatısma Çözümler, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, İzmir.

ÖZGEÇMİŞ

Ad:	Özen
Soyad:	DUMAN TANRIVERDİ
Doğum Yeri:	Elazığ
Doğum Tarihi:	14.11.1981
Görev Yeri:	Akkuş Devlet Hastanesi
Yabancı Dil:	İngilizce
E-Posta Adresi	ozmaey@outlook.com

Tarih	Akademik Eğitim
2000-2004	Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Sağlık Yüksekokulu
2014-	Avrasya Üniversitesi Hemşirelik Bölümü Tezli Yüksek Lisans (devam ediyor)
İş Tecrübesi	
2006-2014	Ege Üniversitesini Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
2014-	Akkuş Devlet Hastanesi (devam ediyor)

EKLER
EK-1. ZORBALIK ÖLÇEĞİ

ZORBALIK ÖLÇEĞİ

1.	a. Beni çeşitli vurucu ve kırıcı aletlerle tehdit ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
2.	a. Beni o kadar korkuturlar ki onlardan uzak dururum.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
3.	a. Bana çirkin saldırılarda bulunurlar.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
4.	a. Okula giderken ya da okuldan dönerken beni rahatsız ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
5.	a. Üstümü başımı kirletirler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
6.	a. Grup halinde üstüme gelip beni rahatsız ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
7.	a. Bana yumruk atarlar.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
8.	a. Bana isim takarlar.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
9.	a. Görünüşümle alay ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
10.	a. Herhangi bir nedenden dolayı benimle alay ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
11.	a. Bana “gerzek”, “aptal” ve benzeri sözler söylerler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
12.	a. Konuşma biçimimle alay ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
13.	a. Beni tekmelerler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
14.	a. Canımı acıtırlar.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
15.	a. Beni döverler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla	()Hiçbir zaman ()Bir kere ()Birden fazla
16.	a. Bana küfür ederler.	b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
17.	a. Çelme takıp beni düşürmeye çalışırlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
18.	a. Bana tükürürler.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
19.	a. Arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
20.	a. Arkadaşlarımı bana karşı kıskırtmaya çalışırlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
21.	a. Başkalarının benimle konuşmasına engel olurlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
22.	a. Hakkımda yalan söylerler.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
23.	a. İznim olmadan bana ait eşyaları alırlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
24.	a. Bana ait eşyalara bilerek zarar verirler.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
25.	a. Bana ait eşyaları çalarlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
26.	a. Bana ait bir şeyi kırıp bozmaya çalışırlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
27.	a. Paramı çalarlar.			b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?		
	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla	☐ Hiçbir zaman	☐ Bir kere	☐ Birden fazla
28.	a.Sana tüm bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarınız mı yoksa erkek arkadaşlarınız mı yapıyor?					
	☐ Çoğunlukla kızlar		☐ Çoğunlukla erkekler		☐ Hem kızlar hem erkekler	
	b. Peki sen bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarına mı yoksa erkek arkadaşlarına mı yapıyorsun?					
	☐ Çoğunlukla kızlar		☐ Çoğunlukla erkekler		☐ Hem kızlar hem erkekler	

EK-2. SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her birinde de cevaplarınızı işaretlemeniz için 1 den 7 ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu ve ya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretletiniz.

Lütfen aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyarak, değerlendiriniz.		Kesinlikle Hayır			Kesinlikle Evet			
		1	2	3	4	5	6	7
1 -	İhtiyacım olduğunda yanımda olan özel bir insan var.	1	2	3	4	5	6	7
2 -	Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim özel bir insan var.	1	2	3	4	5	6	7
3 -	Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
4 -	İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım.	1	2	3	4	5	6	7
5 -	Beni gerçekten rahatlatan özel bir insan var.	1	2	3	4	5	6	7
6 -	Arkadaşlarım bana yardımcı olmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
7 -	İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
8 -	Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
9 -	Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	1	2	3	4	5	6	7
10 -	Yaşamımda duygularıma önem veren özel bir insan var.	1	2	3	4	5	6	7
11 -	Kararımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.	1	2	3	4	5	6	7
12 -	Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

EK-3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenci, sizlere verilen soru listesi arkadaşlarınızla olan ilişkileriniz hakkında bilgi edinebilmek için hazırlanmıştır.

Her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra size uygun olanı işaretleyiniz. Formda doğru veya yanlış madde yoktur. Önemli olan sizin gerçek düşüncelerinizdir. Sizden alınan bütün bilgiler kesinlikle gizli kalacaktır ve sadece araştırma için kullanılacaktır. İlginiz için şimdiden teşekkür ederim.

Hemşire Özen DUMAN TANRIVERDİ

1.Okul:

2. Sınıf:

3. Yaş:.....

4. Cinsiyet: Kız () Erkek ()

5. Annenizin Eğitimi:İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Diğer

6. Anneniz çalışıyor mu? Evet () Hayır ()

7. Babanızın Eğitimi:İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Diğer

8. Babanız çalışıyor mu? Evet () Hayır ()

9. Size göre ailenizin ekonomik durumu nasıl? Çok iyi () İyi () Orta () Kötü () Çok kötü ()

10. Kiminle yaşıyorsunuz?

Anne-baba () Yalnız anne () Yalnız baba () Aile büyükleri ve anne-baba () Diğer ()

11. Sizin için uygun olanı işaretleyin.

Anne-baba sağ birlikte () Anne vefat etmiş () Baba vefat etmiş ()Anne- baba ayrı ()

12. Mazeretsiz olarak sık devamsızlık yapar mısınız? Evet () Hayır ()

13. Okulu seviyor musunuz?. Evet () Hayır ()

14. Aşağıdaki televizyon programlardan en çok hangi türleri izliyorsun? (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz).

() aksiyon () romantik ()belgesel ()yarışma ()Şov () tartışma () haber

() diğer.....

15. Aşağıdaki bilgisayar oyunlarından en çok hangilerini oynarsın? (birden çok seçenek işaretleyebilirsin).

() yarışma () satranç () tavla () savaş () strateji ()diğer

16. Bos zamanlarınızda daha çok neler yaparsınız?

() Kitap () müzik, resim, şiir: ()Spor: () Arkadaşlarla birlikte: ()İnternette:

() Sinema () Diğer (Lütfen yazınız)

17.Gecen yılki Başarı Durumunuz:

() Başarılı () Orta () Başarısız:

EK-4. ETİK KURUL İZİNİ

ORDU
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARARLARI

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Toplantı Saati	Karar Sayısı
26.1.2017	13	15.30	103

Ordu Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Yrd.Doç.Dr.Ahmet KARATAŞ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR NO: 2016/103

Sorumlu yürütücü Yrd.Doç.Dr.İlknur KAHRİMAN'ın KAEK 113 Nolu başvurusunun değerlendirilmesi sonucu „*Ordu İli Akkuş İlçesinde Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalan Durumlarının İncelenmesi*” başlıklı araştırmasının etik ilke ve kurallara uygunluk açısından yapılabiliğine ve konunun ilgili öğretim üyesine tebliğine toplantıya katılanların oy birliği ile karar verildi.

Yrd.Doç.Dr.Ahmet KARATAŞ
Ordu Üniversitesi
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

EK-5. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI KURUM İZİNİ

T.C.
ORDU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 18802389/44/13530165
Konu: Anket Çalışması

30.12.2015

Sayın Özen Duman TANRIVERDİ
Akkuş Devlet Hastanesi Çocuk Polikliniği
Akkuş

İlgi :a) 23/12/2015 tarihli başvurunuz.
b) 29/12/2015 tarihli ve 13462791 sayılı onay.
c) Bilgi Edinme Kanunu.

İlgi (a) başvurunuz ile talep ettiğiniz anket uygulama iznine ilişkin ilgi (b) onay ile mühürlü anket formu ilişikte gönderilmiştir.

Çalışmaların ilgi (c) Kanununun 21. Maddesi dikkate alınarak gönüllülük esasına uygun olarak yapılması, araştırma sonucunda elde edilen sonuçların rapor halinde Müdürlüğümüze ve Akkuş İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesini, ayrıca yapılacak çalışmaların gerekli izin alınmadan herhangi bir yerde (gazete, radyo, televizyon vb) yayınlanmaması hususlarına dikkat edilmesini önemle rica ederim.

Serdar YURDABAKAN
Vali a.
Müdür Yardımcısı

EKLER
1- İlgi onay (1 sayfa)
2- Mühürlü Anket Formu (4 sayfa)

Bilgi için
Akkuş Kaymakamlığına
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Güvenli Elektronik İmza
Aşıl ile Ayındır
31.12.2015
Ayşe ÖZCANLI
Şef

Saray Mah.Ulu Konak Cad.No:5 52089 ORDU
Telefon : (0 452)223 16 29 (1401) Faks: (0452)225 01 44
e-posta isticatistik52@meb.gov.tr Elektronik Ağ:http://ordu.meb.gov.tr